

WIELEWAAL

tweemaandelijks tijdschrift

jaargang 54

januari 1988

WIELEWAAL

Vlaams tijdschrift voor natuurstudie

uitgegeven met ondersteuning van het Ministerie van de Vlaamse Gemeenschap, Administratie voor Onderwijs en Permanente Vorming.

Vroegere hoofdredacteurs:

E.H. Fr.SEGERS: jaargang 1 tot en met 23

Dr. Fr.GROOTAERS: jaargang 24 tot en met 46

Dr. H.MEEUS: jaargang 47 tot en met 51

Hoofdredacteur: G.LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41 67 45)

Redactieraad:

H.FRANCKX, J.BLOEMEN, G.BURGGRAEVE, A.DEJONGHE, R.DE FRAINE, R.DE LUST, B.GODDEERIS, P.HERROELEN, P.PRINSEN, S.TYS, D.VAN DAELE, P.VAN DEN BREMT, J.VANHEUVERSWEYN, W.VAN SPAENDONK, J.VAN WINKEL, R.WILLOCKX.

WIELEWAAL

is een uitgave van de

Koninklijke Vereniging voor Vogel- en Natuurstudie DE WIELEWAAL

De vereniging heeft tot doel: de kennis en de bescherming van de natuur en in het bijzonder van de in het wild voorkomende vogels te bevorderen door alle middelen, o.m. door het oprichten van plaatselijke afdelingen, het houden van studiedagen, het uitgeven van een tijdschrift, het verspreiden van vogelboeken en natuurboeken, het oprichten van natuurreservaten. De vereniging werd in 1933 opgericht door E.H. Fr.Segers. Ze telt nu meer dan 5000 leden, verdeeld over 55 afdelingen. Een waaier van voordrachten, dia- en filmavonden, lessen, tentoonstellingen, geleide wandelingen, studieprojecten, deelname aan regionale en internationale onderzoeken en inventarisaties, beheerswerken in natuurreservaten, uitstappen en reizen in binnen- en buitenland staan jaarlijks op de agenda. De vereniging heeft niet minder dan 80 natuurreservaten in beheer met een totale oppervlakte van meer dan 3000 ha, verspreid over geheel Vlaanderen. Ze bezit bovendien een eigen "Wielewaal-huis" te Turnhout waar naast het secretariaat ook een ornithologisch museum, een bibliotheek, vergaderzalen en een boekhandel zijn ondergebracht.

Raad van bestuur

Dagelijks bestuur:

H.FRANCKX, voorzitter, Vredelaan 29, 2500 Lier (03/480 47 32)

W.VAN SPAENDONK, ondervoorzitter, Zevenbergen 50, 2500 Lier (03/480 54 24)

F.VAN DEN BROECK, secretaris, De Wilgen 41, 2060 Merksem (03/645 02 52)

E.WELLENS, penningmeester, Statiestraat 89, 3900 Lommel (011/54 40 25)

Overige leden:

J.DHOLLANDER, Bergstraat 5, 2780 Sint-Gillis-Waas (03/770 64 26)

M.GUISSON, Reststraat 49a, 3211 O.L.V.-Tielt (016/63 33 76)

P.HERROELEN, Postbus 64, 8400 Oostende (059/80 21 66)

G.LUYTS, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout (014/41 67 45)

D.VAN DAELE, Iepersesteenweg 3a, 7790 Waasten

J.VANHEUVERSWEYN, Burg.P.Ceuterickstraat 12, 9751 Asper (091/84 43 82)

Technisch adviseur voor de natuurreservaten:

S.TYS, Beekstraat 16, 2800 Mechelen (015/41 12 78)

LIDMAATSCHAP EN ABONNEMENTEN

België: 500 F. Nederland en Luxemburg: 800 F. Andere landen: 900 F. Administratie: De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout. Giro: 000-0319785-73. Tel.: 014/41 22 52. Ieder lid van De Wielewaal ontvangt het tweemaandelijkse tijdschrift WIELEWAAL en het trimestriële tijdschrift ORIOLUS. Artikels voor WIELEWAAL moeten verzonden worden naar Dhr. G.Luyts, Zilverberkstraat 13, 2300 Turnhout, teksten voor ORIOLUS naar Dr. H.Meeus, Langvenstraat 25, 2300 Turnhout. Berichten en activiteitenkalender dienen verzonden naar De Wielewaal, Graatakker 11, 2300 Turnhout.

Brief van de voorzitter

"Als wielrenners alles moesten doen, wat hun supporters hen toeroepen, dan verloren zij waarschijnlijk én de koers én de supporters."

Jan Verroken

Beste Wielewalers,

Met deze pikante uitspraak wil de bekende politicus vermoedelijk duidelijk maken dat niet te vlug wijzigingen aan het beheer mogen worden aangebracht, maar dat een vereniging moet bestuurd worden volgens een vaste lijn, met slechts nu en dan een aanpassing aan nieuwe noden.

Ook in De Wielewaal tracht de Raad van Bestuur zo veel mogelijk de tradities te bewaren, wat niet wegneemt dat het beleid soms moet bijgestuurd worden.

Een grote verandering vanaf januari 1988 is de invoering van het "gezinslidmaatschap". Door de invoering van de "gezinskaart" sluit De Wielewaal aan bij de huidige strekking van de socio-culturele verenigingen naar een gezinsvriendelijk klimaat. Het grote voordeel is dat alle leden van het gezin nu tijdens wielewaalactiviteiten verzekerd zijn voor burgerlijke aansprakelijkheid tegenover derden. Een ander voordeel is dat het administratieve werk voor het nationaal en plaatselijk secretariaat evenals voor het verzekeringskantoor zeer vereenvoudigd wordt!

Van nu af aan gaan we in petities en acties ook niet meer spreken en schrijven in naam van de leden van De Wielewaal, maar wel in naam van het aantal families die lid zijn van onze vereniging.

Sinds jaren worden de doelstellingen van De Wielewaal onder volgende drie noemers samengevat:

1. Natuurbeleving: eenvoudig genieten van de natuur in al haar aspecten;
2. Natuurstudie: uitbreiding van de natuurkennis door geleide wandelingen, door lessen en voordrachten en door educatieve publicaties;
3. Natuurbehoud: door stellingname in natuur- of leefmilieuproblemen, maar vooral door aankoop, bescherming en beheer van waardevolle gebieden.

Tot nu toe steunde de werking van onze vereniging probleemloos op deze drie peilers. Onze afdelingen telden steeds voldoende deelnemers op tochten en winteravonden. Tijdens de wandelingen ontmoette men vrienden en kennissen, bestudeerde men vogels en trachtte men insecten en planten op naam te brengen. De avonden werden gevuld met films of dia's over vogels en planten. Nu kennen de uitstappen en winteravonden in vele afdelingen spijtig genoeg minder succes.

Alleen een aanpassing van onze programma's zal hieraan kunnen verhelpen.

Wandelen kan men deze dagen met iedereen: met de vrouwengilde, met de bond van gepensioneerden, met de collega's van het werk. Wil De Wielewaal nog volk lokken, dan moeten we minder marathons gaan inrichten door de heide of door de venen, maar gespecialiseerde tochten waar iets getoond of geleerd wordt, waar tijd gegeven wordt om een vogel of een bloem te bekijken. Vandaar momenteel het succes van de vogel- en plantenwerkgroepen, vandaar ook het groot aantal privé-uitstappen.

Geen enkel fotograaf of kineast kan wedijveren met de prachtige professionele natuurprogramma's die wekelijks op de vele televisiezenders gepresenteerd worden. Willen onze afdelingen nog succes hebben op hun winteravonden, dan moeten zij lessen inrichten over vogels, planten of algemene natuuronderwerpen. Ook gespreksavonden bij pot of pint of een gezellig samenzijn met dia's over de voorbij activiteiten worden nog talrijk bijgewoond.

Naast de hogervernoemde activiteiten: geleide uitstappen en lessen of voordrachten, moet ook nog meer aandacht, zorg en geld besteed worden aan de verenigingsbladen.

Wij mogen de duizenden leden niet vergeten die nooit opdagen op tochten of voordrachten, maar uitsluitend lid zijn van de vereniging omwille van het blad.

Met haar verenigingsbladen tracht De Wielewaal inderdaad haar leden iets bij te brengen over de natuur in het algemeen, over planten en dieren, en vooral over vogels. Dit streven bepaalt het eigen gelaat van De Wielewaal en daarvan moeten wij gebruik maken. Een goed blad vormt nog altijd het beste propagandamiddel. Bovendien is het blad het enige contact van vele leden met de vereniging en vormt het de band tussen de afdelingen onderling en met de centrale.

Hetzelfde geldt plaatselijk ook voor de afdelingsbladen. Hierbij mag echter het oorspronkelijk doel niet uit het oog verloren worden: het mededelingsblad zou hoofdzakelijk berichten en verslagen van de eigen afdeling moeten bevatten, evenals waarnemingen en personalia uit de eigen streek. Afdelingen die zich hiertoe beperken, kunnen heel wat bezuinigen in hun uitgaven.

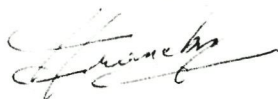
Uit het jaaroverzicht van de werking blijkt duidelijk dat De Wielewaal zich met onverminderde kracht blijft inzetten voor het natuurbehoud, ook door het aankopen en beheren van reservaten. Hiervoor kregen we gelukkig financiële steun van de Administratie voor Ruimtelijke Ordening en Leefmilieu (AROL), maar ook en vooral van het Wereldnatuurfonds.

Willen wij echter onze actie voortzetten, dan moeten wij zorgen dat wij met veel zijn. Om te redden wat nog overblijft, moeten we trachten anderen te overtuigen met ons mee te doen, moeten we ze vragen aan te sluiten bij De Wielewaal.

De Raad van Bestuur dankt de bestuursleden van de afdelingen en de conservators van onze reservaten voor hun inzet voor de natuur en voor De Wielewaal.

Alle leden danken wij voor hun vertrouwen in en hun steun aan de vereniging.

Alle lezers wens ik voor het nieuwe jaar het beste op alle gebied.

H.Franckx
voorzitter

----- LIDMAATSCHAPSBIJDRAGE 1988 -----

Het januarinummer van dit blad wordt verzonden aan AL onze leden van 1987.

Om een onderbreking van de toezending van dit blad te vermijden willen wij hen die de bijdrage (500 F) voor 1988 nog niet betaalden vriendelijk vragen dit spoedig te doen.

Bankrekening: 230-0524745-92 t.n.v. De Wielewaal Turnhout, met vermelding van uw stamnummer.

Dank U.

Konzentration auf das Wesentliche	Die Gesamtleistung ist geprägt durch die Leitz-Produktphilosophie: Absolute Konzentration auf die wesentlichen Funktionen. Das Vollkommene wird erreicht, indem alles Überflüssige entfällt. Die Konzeption aller Leitz-Ferngläser TRINOVID® ist kompromisslos auf Beobachtungspraktiken abgestimmt: Brillante optische Leistung, exakte Justage, echte Innenfokussierung, leicht, handlich und robust.
Optische Höchstleistung	TRINOVID Ferngläser zeichnen sich durch eine optische Höchstleistung aus, die bis an die Grenzen des technisch Machbaren reicht. Im Leitz-Glaslabor erschmolzene, hochbrechende Gläser garantieren optimale Schärfe und Kontrastleistung, extrem hohes Auflösungsvermögen und optimale Farbkorrektur: Fernglas-Optik wie bei den LEICA® Objektiven. Durch genaue Justage der beiden optischen Systeme keine Vergrößerungsdifferenzen und keine Doppelbilder: augenschonend, gerade bei Langzeitbeobachtung.
Optimale Bedienungs- qualität	Durch die Brillenträgerokulare haben auch Benutzer mit Brille oder Sonnenbrille guten Durchblick. Der Dioptrienausgleich läßt sich schnell und sicher einstellen und paßt das Glas jedem Auge an. Durch die besondere Form der Strahlenführung handlich und kompakt: kann ermüdungsfrei gehalten werden.
Extreme Langlebigkeit	Durch die Innenfokussierung kann weder Luft noch Staub und Feuchtigkeit angesaugt werden. Deshalb klimafest, staub- und spritzwasserdicht. Der Ganzmetallkörper schützt die Hochleistungsoptik perfekt. 30 Jahre Garantie sind der Beweis für die Solidität und Zuverlässigkeit.
Welches Modell für wen?	8 x 20 und 10 x 25 BC/BCA: Leichte Kompaktgläser, die in jede Tasche passen, für Theater, Oper, Reisen, auch Zweitglas für Jäger zur Beobachtung bei Tageslicht. 7 x 42 BA: Extrem lichtstark, deshalb ideales Nachtglas mit großer Austrittspupille und großem Sehfeld. 8 x 32 B/BA: Universalglas, gut für Reise und Wandern. 8 x 40 BA: Universalglas mit höherer Lichtleistung als das 8 x 32. 10 x 40 B/BA: Höchste Vergrößerung und höchste Auflösung von allen. Ideal für Jagd, Tierbeobachtung, auch in der Dämmerung. Gummiarmierte Gläser: Die Gummiarmierung bietet zusätzlichen Schutz vor Schlag und Stoß. Sie macht das Glas rutsch- und griffsicher. Für Jäger ist sie wichtig wegen der Geräuschkämpfung.

Leitz heißt Präzision. Weltweit.

TRINOVID auf einen Blick

Gedetailleerde prijslijst verkrijgbaar op aanvraag

De Wielewaal vzw
Graatakker 11
2300 Turnhout
014/41 22 52

Bijlage bij "Wielewaal januari 1988"

Mevrouw,
Mijnheer,

Dank zij een akkoord met onze verzekeringsmaatschappij hebben wij de individuele ledenverzekering voor burgerlijke aansprakelijkheid kunnen uitbreiden tot alle leden van het gezin.

De individuele lidkaart wordt vervangen door een "gezinskaart", d.i. een lidmaatschap voor het hele gezin.

De gezinslidmaatschapsbijdrage bedraagt 500 Fr. Steunende leden betalen 1300 Fr. en ontvangen met zekerheid een fiscaal attest ten bedrage van 1000 Fr, bij betaling vóór 31-12-87 (tweede luik).

Met vriendelijke groeten,

Het Wielewaalsecretariaat.

ONTVANGSTBEWIJS/KOPIE CLIENT

B

BEDRAG IN LETTERS

vijfhonderd
frank

HANDTEKENING(EN):

NIET TER BETALING AANVAARDEN

OVERSCHRIJVING OF STORTING

A

G

DATUM:

N^r

DATUM BEDRAG

N^r

500

REKENING VAN DE OPDRACHTGEVER

REKENING VAN DE BEGUNSTIGDE

BEDRAG

230-0524745-92

500

REKENING VAN DE OPDRACHTGEVER

VAN

VOOR

REKENING VAN DE BEGUNSTIGDE

230-0524745-92

De Wielewaal v.z.w. - Kon. Ver.
Vogel- en Natuurstudie
Graatakker 11

VOOR

De Wielewaal v.z.w.

2300 TURNHOUT

MEDEDELING

MEDEDELING

STAMNUMMER :

NAAM EN VOLLEDIG ADRES VAN DE AFGEVER

GELIEVE HIERONDER NIETS TE SCHRIJVEN: BESTEMD VOOR OPTISCH SCHRIFT

ONTVANGSTBEWIJS/KOPIE CLIENT

B

BEDRAG IN LETTERS

duizenddriehonderd
frank

HANDTEKENING(EN):

NIET TER BETALING AANVAARDEN

OVERSCHRIJVING OF STORTING

A

G

DATUM:

N^r

DATUM BEDRAG

N^r

1300

REKENING VAN DE OPDRACHTGEVER

REKENING VAN DE BEGUNSTIGDE

BEDRAG

230-0524745-92

1300

REKENING VAN DE OPDRACHTGEVER

VAN

VOOR

REKENING VAN DE BEGUNSTIGDE

230-0524745-92

De Wielewaal v.z.w. - Kon. Ver.
Vogel- en Natuurstudie
Graatakker 11

VOOR

De Wielewaal v.z.w.

2300 TURNHOUT

MEDEDELING

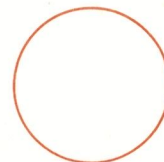
MEDEDELING

STAMNUMMER :

NAAM EN VOLLEDIG ADRES VAN DE AFGEVER

GELIEVE HIERONDER NIETS TE SCHRIJVEN: BESTEMD VOOR OPTISCH SCHRIFT

DATUMSTEMPEL

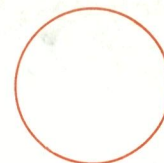
Bij overschrijving

Luik A invullen, dateren en ondertekenen
Luik B bewaren

Bij betaling in specul

Luiken A en B volledig ingevuld
afgeven aan het loket

DATUMSTEMPEL

Bij overschrijving

Luik A invullen, dateren en ondertekenen
Luik B bewaren

Bij betaling in specul

Luiken A en B volledig ingevuld
afgeven aan het loket

"De mol hoort in zijn donker hol
de merel kwinkelerend slaan
en zegt: al dat gezang en dat gevlieg,
wat heb je eraan?"

Emmanuel Geibel

De Donaudelta in Roemenië

van 23 – 30 mei en van 6 – 13 juni 1987

Henri Franckx

Gezien het groot aantal inschrijvingen werden twee reizen ingericht in de hogervermelde periodes. Beide groepen maakten drie autocarochten in het Razelm-Sinoegebied en drie boottochten op de Sulina- en de Sint-Joris-arm en de aansluitende meren. Op zuiver toeristisch vlak is er in de Dobroedsja niet zo veel te beleven. Op ornithologisch gebied blijft de Donaudelta echter een der rijkste gebieden van Europa.

U krijgt achtereenvolgens een overzicht van de voornaamste merkwaardigheden van de Dobroedsja en van de Donaudelta, waarna de avifauna van beide gebieden bondig besproken wordt.

De Dobroedsja

De Dobroedsja is een van de 16 provincies van de Roemeense volksrepubliek. Gelegen in het zuidoosten van het land ligt ze op dezelfde noorderbreedte als de Franse Provence en het noorden van Italië. Het klimaat is er echter veel strenger.

In het oosten wordt de grens gevormd door de Zwarte Zee. De 245 km lange kust is het deel van Roemenië dat door de toeristen het meest bezocht wordt. Dadelijk achter de zeekust ligt een reeks binnenmeren en daarachter breidt zich een heuvelachtig en bijna boomloos landschap uit, een van de korenschuren van Roemenië.

De hoofdplaats van de provincie is Constanta. Het is een belangrijke haven en een levendige badstad. De stichters van het antieke Tomis waren Ioniërs van Milete. Zij vestigden zich in deze streken vanaf de zesde eeuw voor Christus. Ovidius verbleef in Tomis in de eerste eeuw na Christus. De naam Constanta komt van de Byzantijnse keizer Constantinus de Grote.

Bezienswaardigheden zijn het archeologisch museum met talrijke en zeer interessante voorwerpen uit de oertijd en het openluchtmuseum met opgravingen uit de Griekse en Romeinse tijd. Beide liggen in de onmiddellijke omgeving van de haven en nabij de grootste moskee op Roemeense grond.

Ooievaarsnest in Mahmudia

Foto H. Van der Vloet

Typisch hoevetje te Plopu Foto J.Botond Kiss

Vanaf de 50m hoge minaret heeft men een ruim uitzicht over de stad en de haven.

Het aquarium geeft een overzicht van de waterfauna van de Zwarte Zee en van de Donaudelta. Naast de haven werd kort geleden een mozaïek uit de derde eeuw na Christus blootgelegd. Hier dichtbij staat het in 1887 opgerichte gedenkteken voor de Romeinse dichter Ovidius.

Op weg van Constanta naar Tulcea komt men door Babadag. Er is een moskee die dateert van 1373. De Turkse naam betekent "Hoge Bergen". Rond de stad zijn inderdaad beboste heuvels. Men vindt er een merkwaardige fauna en flora.

De poort tot de Donaudelta is Tulcea. De stad ligt in een dal, goed beschermd tegen de winden die in de winter en in de lente over de Dobroedsja waaïen. Grieken van Milete stichtten er een kolonie, ongeveer 500 jaar voor Christus. Ovidius vernoemt de stad als Aegissus. Tulcea heeft ook de Feniciërs, Romeinen, Genuezen en Turken als landingsplaats gediend. Onder de Turkse bezetting verschijnt voor de eerste maal de naam Tulcea. Het was de naam van een Turkse vorst. Eerst na 1944 nam de stad een geweldige uitbreiding. Vermelden we nog dat Jules Verne er verbleef in 1892.

Van groot ornithologisch belang is het merencomplex Razelm-Sinoe, gelegen ten zuiden van de Donaudelta. De totale oppervlakte is 880 km². Het complex omvat volgende meren: Razelm (394 km²), Sinoe (166 km²), Zmeica (52 km²) en Babadag (23 km²) en enkele met geringere oppervlakte. Alle meren zijn ontstaan door het wegspoelen van de kust, gevolgd door de aanvoer van slib langs de Sint-Joris-arm. Ze hebben een zeer geringe diepte die nergens de 2m overschrijdt. Langs de openingen van Portita en van Periboina staan ze nog in verbinding met de zee. Bovendien slaat bij storm het zeewater soms ook over de smalle grindoevers die het meer scheidt van de zee.

Op de rechteroever van de Sint-Joris-Donauarm ligt Murighiol. Ten zuidwesten van het dorp ligt een zoutmeer: de Saturile Murighiol. Het heeft zeer onregelmatige oevers en is ongeveer 2km lang en 500m breed. Verderop ligt het iets kleinere zoutmeer van Plopu: het Lacul Beibugeac. Het grootste meer is dit van Sarinasuf. Er ligt een dam door en er is veel rietbegroeiing. Deze drie natuurreservaten zijn van groot belang als broedplaats van eenden en waadvogels.

Een ander te bezoeken meer is de Lacul Babadag. Men kan er het best observeren vanop de weg van Babadag naar Zebil.

Het interessantste meer is echter de Lacul Sinoe. De 5km wandeling vanaf het begin van de weg door het meer tot aan de camping van Histria levert een ongelooflijk aantal soorten op.

Tenslotte zijn er in dit gebied twee belangrijke historische plaatsen.

Op de weg van Enisala naar Sarichiol bevinden zich op de heuvel de ruïnen van Heraclea. Deze stad bestond reeds onder de regering van keizer Constantinus de Grote. De versterking werd gebouwd door de soldaten van Mircea de Oude. In 1417 werd ze nog uitgebreid door de sultan Mahomed de Eerste.

Aan het meer van Sinoe ligt Histria. Een speciale weg leidt ernaartoe. In 700 voor Christus gesticht door Griekse kolonisten, is het de oudste stad van van Roemenië. De ruïnen werden pas in 1914 ontdekt en in 1948 is met de opgravingen opnieuw begonnen. Ze zijn nog steeds niet voltooid. Als handelscentrum en haven speelde Histria 12 eeuwen lang een belangrijke rol aan de Zwarte Zee. Pas in 630 werd het om onbekende redenen volkomen opgegeven.

Interessant is de ruïnenstad vooral door de resten van de verdedigingswerken, de Romeinse baden en de beide Griekse tempels. De grote poort met de binnenplaats en de muren van particuliere woningen, de werkplaatsen van de ambachtslieden en wat er over is van de oude Romeinse stad in het oosten geven een goede indruk van de betekenis van de vroegere havenplaats. In de loop van de 12 eeuwen, gedurende dewelke Histria bewoond is geweest, ontstonden diverse steden boven en naast elkaar. Hierdoor vinden we er zowel Griekse als Romeinse stadsdelen.

De Donaudelta

Als langste stroom van Europa bestrijkt de Donau met zijn bijrivieren een oppervlakte van 805.300 km², dit is ongeveer het 13de deel van de oppervlakte van Europa.

Tijdens zijn loop van 2860km komt de Donau door of langs acht landen: West-Duitsland, Oostenrijk, Tsjechoslowakije, Hongarije, Joegoslavië, Bulgarije, Roemenië en Rusland. Drie Europese hoofdsteden liggen langs zijn oevers: Wenen, Boedapest en Belgrado.

De totale oppervlakte van de Donaudelta bedraagt 5.640 km², verdeeld over Roemenië (4.340 km²) en Rusland (1.300 km²). Na de Wolgadelta heeft hij de grootste oppervlakte in Europa.

De 430.000 ha grote delta wordt in het noorden begrensd door de Chilia-arm en in het zuiden door de Sint-Joris-arm. In het midden stroomt de Sulina-arm, waarop ook zeeschepen kunnen varen tot Braila. Tussen deze drie rivierarmen strekken zich grote rietvelden en bossen uit, alsook drijvende eilanden, alle met talloze zeldzame diersoorten. Dit oerlandschap heeft tot op heden zijn schoonheid bewaard.

Oorspronkelijk bevond zich op de plaats van de delta een grote golf van de Zwarte Zee. Langzamerhand werd de golf door aangespoelde grond van de zee afgezonderd en veranderd in een kreek. Vervolgens werd de kreek door de inwerking van de zee en de plantengroei omgevormd tot een delta. Het gebrek aan getijden in de Zwarte Zee heeft dit proces versneld. De Donaudelta heeft een groot economisch belang. De grote hoeveelheden Riet die er geoogst worden, zijn een belangrijk element voor de scheikundige nijverheid (cellulose). Ook de visvangst is van enorm belang. Het is echter vooral op toeristisch gebied dat de delta de jongste jaren bekend geworden is. Er zijn enorme aantallen zeldzame vogels. Ook het wild en vooral de vissen zijn er goed vertegenwoordigd.

De Chilia-arm vormt de grens met Rusland en wordt niet bezocht.

De Sulina-arm is de tweede grootste van de Donaudelta. Hij vormt de voornaamste verkeersweg. Men scheept er in te Tulcea en legt de 71 km tussen Tulcea en Sulina af in 5 uur. Men volgt vooreerst de kleine arm van Tulcea om in Ceatalul Sf. Gheorghe de Sulina-arm op te varen. Werken om de bevaarbaarheid te verbeteren, droegen bij om deze arm de naam kanaal te geven.

Maliuc is een lokaliteit met 600 inwoners. Er is een laboratorium voor onderzoek van de rietteelt, evenals een deltamuseum, grotendeels gewijd aan de rietteelt. Het Riet wordt echter verwerkt in Braila. Men kan rond het eiland wandelen en komt zo aan de oude bedding van de Donau, nu begroeid met wilgen en Riet.

Na Mila 18 gaat de Sulina-arm dwars door het Obretin-meer.

Crisan strekt zich uit over 7,5 km. Van hieruit kan men met een kanaal naar interessante dorp Caraorman, dat aanleunt tegen een subtropisch oerwoud.

Sulina, gelegen op het einde van de arm, is een haven voor de zee- en binnenscheepvaart. De stad heeft 4100 inwoners en ligt grotendeels op de rechteroever. Sulina ligt slechts 3,5 m boven de zeespiegel. Reeds in 950 wordt ze vernoemd als Byzantijnse stad. In 1318 was het een Genuese haven. De vuurtoren geeft een duidelijk bewijs hoe de monding van de Donau jaarlijks aanslibt. In 1802 opgericht op het strand, bevindt hij zich momenteel fel binnenwaarts.

Waterwilgen houden stand

Foto A.Lagrou

Een interessante variatie is het parcours Crisan – Mila 23 – Mila 18. Dit volgt de loop van de oude Donau, de Dunarea Veche. Mila 23 is een typisch vissersdorp. Het is slechts opgebouwd in de loop van de laatste jaren. Ten noorden hiervan ligt het grote natuurreservaat van Rosca – Buhaiova – Hrecisca (15.400 ha), waar zich de grootste pelikaankolonie van Europa bevindt. Door de verstoringen van het gebied verplaatsen de Pelikanen zich de jongste 20 jaar van de ene plaats naar de andere. Juist daarom werden verschillende reservaten opgericht.

Nog een andere variatie is de terugkeer van Crisan over het Litkov-kanaal. Men vaart er lange tijd onder het gewelf van de wilgen die er op de boorden groeien.

De Sint-Joris-arm loopt eerst langs de hellingen van een van de oudste bergmassieven ter wereld: de Macinbergen, een deel van de Hercynische bergketen, waarvan de ouderdom op 200 miljoen jaar wordt geschat.

Vervolgens komt men langs Mahmudia, gelegen in de beschutting van enkele heuvels. Er is een kleine moskee. In de nabijheid van de stad zijn er ruïnen, vestingen en een aquaduct van de Romeins-Byzantijnse stad Salsovia. Deze werd in de 4de eeuw door de Goten vernietigd, maar later heropgebouwd. Ze bestond nog in de 9de eeuw.

Murghiol heeft een bevolking van ongeveer 2000 inwoners. De naam komt van het Turks en betekent "Het meer van de blauwe wateren". Het water van het meer wordt aangewend voor gezondheidsbaden. Nu is het een centrum van de visvangst.

Kleine Zilverreiger Foto A.C.Zwaga

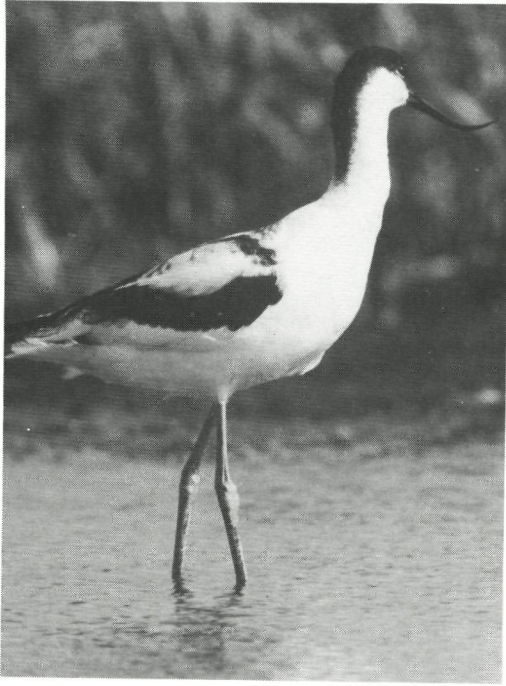
Dwergmeeuwen in het meer van Sarinasuf Foto H. Van der Vloet

Het eiland Rusca is bekend als pleisterplaats voor de trekkende waadvogels. Er is ook een belangrijke kolonie Pelikanen. Van hieruit vertrekt het kanaal van Dunavat, dat de Sint-Joris-arm verbindt met het Razelm-meer. Op twee grote eilanden in dit kanaal nestelen ganzen en Lepelaars. Verderop komt men aan het Dranov-kanaal dat eerst door het Dranovmeer loopt en tenslotte uitmondt in het Razelm-meer.

In Ivancea Mare eindigen de meanders van de Donau. Hier bevindt zich een belangrijke broedplaats van Kraanvogels. Ook is er een reservaat voor zilverreigers, Knobbelswanen en Lepelaars.

Sf.Gheorghe ligt aan de monding van de gelijknamige arm. Het is een belangrijk centrum voor de visvangst. Hier worden de grootste hoeveelheden Steur gevangen. De kuit van deze vis vormt de beroemde kaviaar. Sf.Gheorghe ligt op 156 rivierkilometer van Tulcea. De havenstad werd al in 1318 door de Genuëes Petrus Vesconte vermeld.

Ten noorden van de Sint-Joris-arm ligt het meer Uzlina. Dit meer is één van de 13 reservaten in de Donaudelta. Dit rijke reservaat is het broedgebied voor Aalscholvers, reigers en Ibissen die in gemengde kolonies hun nesten in de wilgen bouwen. De reigerij van Uzlina bevat ongeveer 10.000 vogels, verdeeld over 7 soorten, waarvan de Zwarte Ibissen de voornaamste zijn. Deze laatste soort heeft hier zijn belangrijkste broedgebied in Europa. In de Donaudelta broeden in totaal 5.000 paren.

Kluut

Foto A.C.Zwaga

De avifauna van de Dobroedsja.

Om talrijke zeldzame watervogels te kunnen observeren moet men de Dobroedsja bezoeken, een streek met een uitermate rijk en interessant vogelleven. Zoals we zelf konden vaststellen is het gebied gelukkig de jongste 10 jaar praktisch niet veranderd en nog steeds even interessant. (zie De Wielewaal, oktober 1976).

Het lagunegebied van Razelm (Razelm, Golovita, Zmeica, Sinoe) omvat smalle stroken water, afgewisseld met grote stukken moerasland en een meer open vegetatie.

In het broedseizoen zijn hier de eendachtigen weinig talrijk; steltlopers, meeuwen en sterns komen er echter veel voor. De meest opvallende soort is de Bergeend, vooral in Istria (ongeveer 300 paren). De Casarca is erg zeldzaam en vrijwel geheel uit het gebied verdwenen. Krakeend, Slobeend, Kuif- en Tafeleend werden er ook door ons waargenomen.

Van de steltlopers nestelt de Steltkluut zowel in het Murighiolreservaat als op enkele andere plaatsen; in het noorden van Razelm zijn Kluten vrij algemeen. Andere veel voorkomende soorten zijn hier

de Kleine Plevier, de Strandplevier, de Kievit, de Tureluur en de Vorkstaartplevier.

Steppenvorkstaartplevieren, Scholeksters, Wulpen en Poelruiters worden veel minder vaak waargenomen.

Wij noteerden nog: Kleine Strandloper, Grutto, Witgatje, Bosruiter, Kemphaan, Bonte Strandloper en Oeverloper.

Sterns nestelen hier in groten getale, vooral Zwarte Sterns, Witvleugelsterns, Witwangsterns en Visdiefjes. Lachsterns, Dwergsterns en Reuzensterns zijn veel minder talrijk.

De meest voorkomende meeuw is de Kokmeeuw, gevolgd door de Zilvermeeuw, de Zwartkopmeeuw, de Dunbekmeeuw en de Dwergmeeuw. Op het meer van Plopal zagen we verder nog Geoorde Fuut, Dodaars en Witooogend.

Van de roofvogels noteerden we in het Razelm-Sinoe-complex Keizerarend, Wespendif, Sperwer, Buizerd, Sakervalk, Boomvalk, Roodpootvalk en Torenvalk. Op verscheidene plaatsen werden Bijeneters gehoord en gezien. Ijsvogel en Hop werden dagelijks waargenomen. De Syrische Bonte Specht had zijn nest in een boom langs de weg van Zebil naar Babadag. Van de vele soorten waargenomen zangvogels vermeld ik alleen de voorname: Kalandar- en Kortteenleeuwrik, Duinpieper, Balkan Gele Kwik en Grote Gele Kwik, Klapekster, Kleine Klapekster en Grauwe Klauwier, Tapuit en Blonde Tapuit, Blauwborst, Withalsvliegenvanger en Ortolaan.

Ralreiger met nestmateriaal

Foto H. Van der Vloet

Elk dorp heeft enkele bewoonde ooievaarsnesten. Hierin bouwen Huismussen en Spaanse Mussen hun slordig nest. Zwarte Ooievaars zagen we boven de Sint-Joris-arm. Rose Spreeuwen werden in vlucht gezien door de eerste groep in de vlakte van Caraorman en door de tweede groep in zit op een struik in Histria. Hier zat eveneens een Steenuil.

In het noorden van de Dobroedsja liggen de Macinbergen, met toppen tot 467 meter; hier bevindt zich ook het Babadagplateau. In de vorige eeuw waren de bossen van Babadag vermaard om de grote aantallen roofvogels die er broedden, vooral de Monniksgier die tegenwoordig evenals de Vale Gier zeldzaam is geworden en alleen nog maar bij uitzondering in de Dobroedsja verschijnt. Wel treft men er nog soorten als de Zwarte Specht, de Witrugspecht, de Rouwmees en de Grijze Gors aan. De tweede groep zag er in de vlakte boven het bos een paar Grielen.

De Donaudelta vormt samen met het meer van Razelm een van de grootste watervogelreservaten in Europa en mag vergeleken worden met de monding van de Guadalquivir, de Rhône of de Wolga.

Tulcea is de belangrijkste stad in de delta en een goed uitgangspunt voor een bezoek. Plezierboten voeren de bezoekers langs de brede waterwegen, kreken en meren.

De opmerkelijkste vogel is hier de Witte Pelikaan; dit is trouwens de enige plaats in Europa waar deze vogel nog in grote kolonies voorkomt. De twee of drie kolonies bevinden zich niet altijd op dezelfde plaats, omdat de vogels soms hun nesten verlaten en elders nieuwe bouwen. In de afgelopen jaren verbleef een zich steeds uitbreidende kolonie bij het meer van Rosca. In deze buurt, maar dan in kleinere kolonies, nestelen ook Kroeskoppelikanten. Het aantal broedende Grote Zilverreigers is beperkt; daarentegen is de Kleine Zilverreiger, dank zij het feit dat hij beschermd wordt, een van de algemene vogelsoorten van de delta geworden. De Lepelaar is echter uit de Donaumeertjes verdwenen en nestelt alleen nog op een paar plaatsen in de delta. Talrijk zijn de gemengde kolonies van Dwergaalscholvers, Kwakken, Ralreigers en Kleine Zilverreigers. De Zwarte Ibis is hier algemeen en de meest voorkomende soort in vele reigerkolonies. Ook Purperreigers zijn hier talrijk; daarentegen is

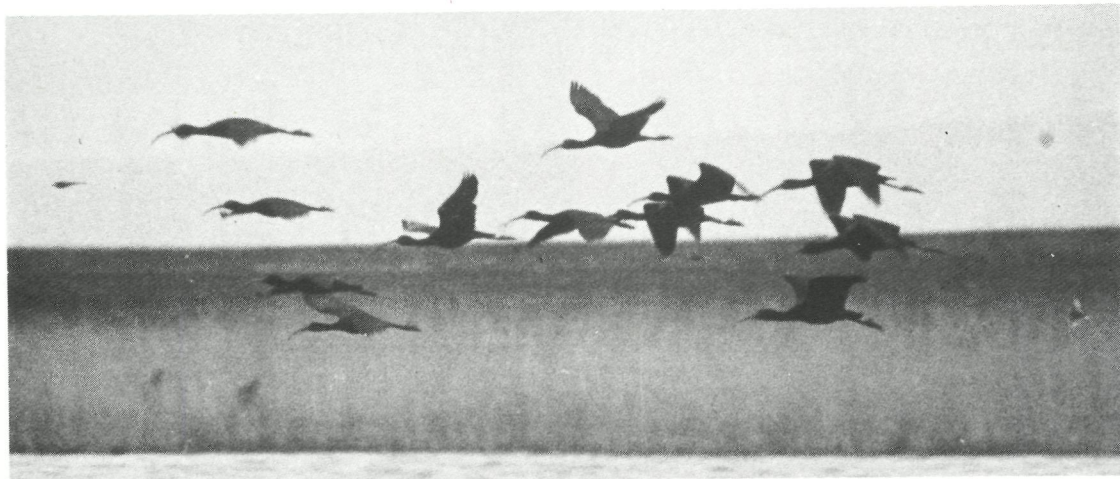

Pelikanen

Foto J. Botond Kiss

Kaart G. Driessens

Zwarte Ibben

Foto A.Lagrou

het aantal Blauwe Reigers en Aalscnolvers achteruitgegaan, naar men zegt door vervolging op de viskwekerijen. Van de eenden zijn de Wilde Eend en de Witoogeend de meest voorkomende soorten. Bovendien nestelen hier zeven andere soorten eenden, waaronder de Winter- en de Zomertaling en de Krooneend. Ook de Grauwe Gans en een klein aantal Knobbelswanen hebben hier hun broedgebied. Van de vier soorten futen komen de gewone Fuut en de Roodhalsfuut ongewoon talrijk voor. Een van de talrijkste vogels van de delta is de Meerkoet. In de rietvelden huizen onder meer Roerdompen, Woudaapjes, Waterrallen en Waterhoentjes. Snor, Sprinkhaanrietzanger, Cetti's Zanger, Kleine en Grote Karekiet, Baardmannetje, Buidelmees, en Rietgors komen er eveneens talrijk voor. Boven het gebied kan men Zwarte Stern, Visdiefje en, minder talrijk, Kokmeeuw en Witvleugels tern zien jagen. Zwarte Wouw, Schreeuwarend, Zeearend en Bruine Kiekendief vertegenwoordigen hier de roofvogels. De eerste groep zag hier bo-

vendien ook nog de Blauwe Kiekendief. In de Donaudelta werden nog Grote en Kleine Mantelmeeuw en Grote Stern waargenomen. Een ongelooflijk aantal Scharrelaars zat er op de draden langs de Sulina-arm. Hier zagen we eveneens Grijskopspecht, Groene Specht, Grote en Middelste Bonte Specht.

De lijst van de waarnemingen door de eerste groep werd bijgehouden door André Rodts. Zij zagen 132 soorten. Hendrik D'Hertefelt maakte het verslag voor de tweede groep. Hij noteerde 152 soorten. Een van de redenen voor dit groter aantal was de late aankomst van enkele zomergasten. Ik dank beide verslaggevers voor het opstellen en meedelen van deze lijsten.

Vergeleken met de eerste reis in 1976 waren de beide reizen van 1987 een succes. Ze waren beter georganiseerd, we genoten van een grotere vrijheid en hadden warmer en beter weer.

Het was goed.

H.Franckx Vredelaan 29 2500 Lier

Waargenomen libellen tijdens deze reis.

Weidebeekjuffer (*Calopteryx splendens*)
 Bosbeekjuffer (*Calopteryx virgo ssp meridionalis*)
 Gewone Pantserjuffer (*Lestes sponsa*)
Lestes macrostigma
 Breedscheenjuffer (*Platycnemis pennipes*)
 Lantaarntje (*Ischnura elegans*)
 Tengere Grasjuffer (*Ischnura pumilio*)
 Watersnuffel (*Enallagma cyathigerum*)
 Grote Roodoogjuffer (*Erythromma najas*)

Variabele Waterjuffer (*Coenagrion pulchellum*)
 Zuidelijke Keizerlibel (*Anax parthenope*)
 Vroege Glazenmaker (*Anaciaeschna isosceles*)
 Viervlek (*Libellula quadrimaculata*)
 Gewone Oeverlibel (*Orthetrum cancellatum*)

G.Jannis, Hayenhoek 18, 3580 Neerpelt

Een broedgeval van de Bruine Kiekendief in Zichem (Brabantse Demervallei)

Rogier De Fraine

Een broedgeval van de Bruine Kiekendief in de Brabantse Demervallei, tussen Werchter en Diest is er nog nooit geweest. Logisch, een geschikt biotoop was er niet. Toch begon dit vanaf de jaren tachtig mogelijk te worden.

Het stelselmatig rooien van zieke, verziekte maar ook kaprijpe canadapopulierenaanplantingen deed het zicht van de Demervallei tussen Diest en Langdorp-Aarschot terug de vormen aannemen zoals voor de Tweede Wereldoorlog wanneer de Demer nog vloeide in een echte vallei van weiden, heidelichten en akkers. Er ontstonden terug vergezichten wat een aantal roofvogelsoorten aanzette om er tijdens de trekperiodes te blijven pleisteren: Bui-zerd, Bruine Kiekendief, Blauwe Kiekendief, Sperwer, Boomvalk en Torenvalk. Van deze zullen Bui-zerd, Sperwer en Boomvalk ook nog tot broeden komen, wat er voorheen zelden was gebeurd.

Los van de toename van de broedende en pleisterende roofvogels moet er ook een stijging plaatsgevonden hebben van de populaties van Wezels en Bunzingen, die door hun onopvallend (en overwegend nachtelijk) bestaan grotendeels aan onze aandacht is ontsnapt. Alleen doodgereden Bunzingen aan twee wegen die het gebroekte van Zichem-Testelt omzomen, nl. de Ernest Claesstraat te Zichem en de Dijk te Testelt, getuigden dat er ook in die wereld een gunstige evolutie was.

Verder deden de Kerkuilen het verrassend goed met vestigingen te Langdorp, Messelbroek, Zichem en Averbode. In 1986 broedden er 2, in 1987 1 koppel Klapeksters. Hoewel we het niet wetenschappelijk vastgesteld hebben, moet het potentieel prooidieren van al deze roofvogels en roofdieren hoog liggen. Verder werd er in dit broek een rijke flora vastgesteld. In 1979-1982 werden er in de beemden van Scherpenheuvel-Zichem 360 soorten gedetermineerd (Deneef, 1985).

Kloosterbeemden

In de Kloosterbeemden te Zichem was er van oudsher een klein rietveldje, daar broedden de weinige Kleine Karekieten van de streek. Dat rietveldje vergrootte stelselmatig omdat de weiden in de onmiddellijke omgeving niet meer werden gehooit. Het aantal Kleine Karekieten ging omhoog en Rietzanger, Rietgors, Sprinkhaanrietzanger en Blauwborst werden er meer dan voorheen waargenomen. In het voorjaar van 1985 pleisterde er

De Kloosterbeemden te Zichem

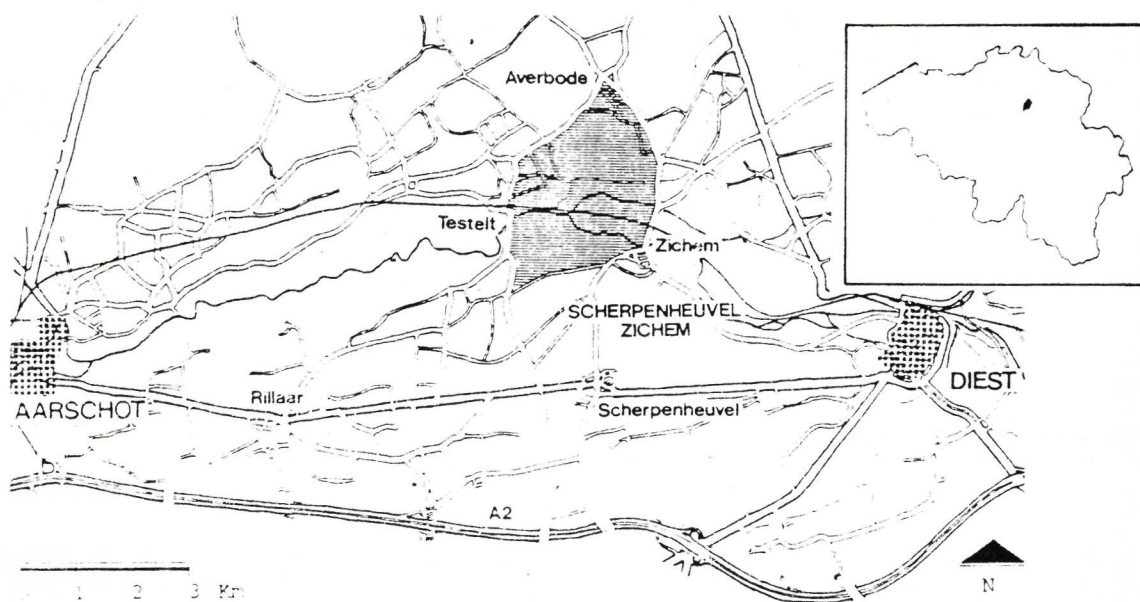
Foto J. Peeters

begin mei een koppel Bruine Kiekendieven; een opgestelde kraaiekooi, waarin het vrouwtje werd gevangen en gelukkig door ons bevrijd, deed de vogels besluiten – begrijpelijkerwijs – milieuvriendelijker terreinen te verkennen.

Ook in het voorjaar 1986, einde april, was er een pleisterend mannetje.

In de winter 1986-1987 verbleef er in de Kloosterbeemden een koppel Blauwe Kiekendieven. Het mannetje kwam dagelijks boven de rietvelden jagen. Intussen was het oorspronkelijk kleine rietveldje uitgegroeid tot ± 1 hectare.

Op 24 april 1987 werd een koppel Bruine Kiekendieven boven de Kloosterbeemden waargenomen. Het koppel bleef te Zichem pleisteren. Ze kozen als favoriete zitplaats ofwel de stronken van afgestorven canadapopulieren ofwel weidepaaltjes van de ter ziele gegane hooiweiden. Op 8 mei kon ik een prooi-overgave waarnemen: dit betekende voor bijna 100% dat de vogels gekoppeld waren en er zinnens waren een nest te maken. Maar het milde voorjaarsweer, dat de vorige periode had gekenmerkt, ging over in een miezerig en bij wijlen zeer nat weer; ik moest er mijn dagelijkse controles aan het rietveld voor onderbreken, temeer omdat ik tijdens deze regenperiodes de vogels niet meer kon waarnemen. Toch kon ik op 18 mei een vrouwtje volgen dat 2 opeenvolgende malen op dezelfde plaats in het rietveld inviel. Er was dus een nest, en het situeerde zich niet in het "oude" deel van het rietveld maar wel in een gedeelte dat er nog maar 2 jaar was. In de nabije omgeving had ik in 1984 nog rietvogels geringd op een weg die er door de jagers was aangelegd maar die sindsdien door het

Situering van het studiegebied

steeds groter wordende rietveld weer was ingepalmd.

Overstroming

In deze periode met slecht weer heb ik er dikwijls aan getwijfeld of er nog een koppel Bruine Kiekendieven aanwezig was. Ongerust geworden, besloot ik om de wacht te houden in de omgeving tot ik één of beide vogels kon waarnemen. Op 31 mei, 's namiddags, bleef ik tijdens een miezerig weer vruchteloos wachten, maar de volgende dag, 1 juni, had ik bij mooier weer succes: het mannetje rustte in de canada-aanplanting. Het vrouwtje was nergens te bespeuren maar was naar alle waarschijnlijkheid aan het broeden.

Terzijde even deze opmerking. Ornithologen die de Bruine Kiekendief goed kennen als broedvogel, weten dat het vrouwtje Bruine Kiekendief bijna constant op het nest verblijft. Alleen wanneer het mannetje met prooi komt aangevlogen verlaat ze de nestplaats. Zij jaagt zelden tijdens de broedperiode en zolang de jongen nog klein zijn. Het mannetje "zorgt" voor haar voedsel.

Op 23 juni zie ik boven het rietveld, in volle vlucht, een prooiovergave waarna het vrouwtje in het riet bij het nest invalt. Gelukkig is het nest er nog steeds. Elders in Zichem, meer Diestwaarts, hadden de grondbroeders minder geluk. Sinds 21 juni zijn de beemden aan het overstromen. Op sommige plaatsen stond het water 20 cm. hoog.

Begin juli worden de dagelijkse prooiovergaven van het mannetje aan het vrouwtje opgevoerd, zodat we mogen besluiten dat er jongen op het nest zijn.

Het mannetje heeft een jachtgebied tot in het gebied van Langdorp en de jachtbezoeken in juli gaan er niet onopgemerkt voorbij. Het vrouwtje blijft meer in de omgeving, tot aan de "Kuilen", dat zijn oude turfputten, in Testelt-Averbode. De prooien zijn overwegend ratten, muizen en vogels. Knaagdieren worden doorgaans door het mannetje met beide poten aangevoerd, vogels met één poot.

We besluiten de nestplaats te lokaliseren om het nest te bezoeken, te fotograferen en de jongen te ringen. Op 9 juli wordt het nest gevonden; daarop slechts één jong van ongeveer 14 dagen oud en 2 onbevuchte eieren. Het wijfje, dat maar op het allerlaatste moment het nest verliet, houdt ons vanop grote hoogte in het oog; daar komt ze in conflict met een Boomvalk die wat verder een nest heeft. Een week later brachten we nog een bezoek aan het nest, het jong groeide "als kool".

Omstreeks het uitvliegen van de jonge Boomvalk, in de laatste decade van juli, hebben ook de Bruine Kiekendieven hun broedgebied verlaten. De jachtpartijen op de eenden zullen aan de rust van het terrein weinig goed hebben gedaan, want onmiddellijk na het uitvliegen zijn de drie vogels met de noorderzon vertrokken. Daarmee kwam er een einde aan drie maanden kommer en zorg. Het is geen sinecure in een land als België, waar wettelijk de eieren en nesten van de beschermde vogels, ook roofvogels, beschermd zijn, een koppel Bruine Kiekendieven te laten broeden in een geschikt terrein dat echter geen natuurreservaat is noch op enigerlei bescherming kan rekenen. Details bespaar ik, maar de aandachtige lezer kan hier wel tussen de lijnen lezen.

Tot slot wil ik ervoor pleiten dat alle broedplaatsen van bedreigde vogelsoorten, zij het Bruine Kieken-dieven, Korhanen, Oeverzwaluwen of Ortolanen, discreet in het oog moeten worden gehouden om het mislukken van broedgevallen zoveel mogelijk te beperken.

Bibliografie

R.Deneef, *De Voortberg en de Demerbeemden tussen Averbode, Testelt en Zichem* (Scherpenheuvel-Zichem, provincie Brabant). R.M.L.Z.-Documentatiemap Landschapsonderzoek nr 10 (oktober 1983).

R. De Fraine, Molenbergstraat 3, 3288 Testelt

Porseleinhoenen te Lier

Dirk Colin

Op 5 september 1987 vertelde G.Driessens dat hij mogelijk een Porseleinhoen had waargenomen aan het plasje op de hoek van de Anderstadvijver te Lier. Ik stapte er onmiddellijk op af, speurde het plasje af en ontdekte een Watersnip. De Watersnip stond nog maar net in beeld of op de achtergrond dook het Porseleinhoen uit de begroeiing op. Het bleef minutenlang in beeld. Enkele andere waarnemers werden verwittigd, doch zij hadden die dag geen succes.

Tot grote verbazing bleken de volgende dag drie Porseleinhoenen aanwezig te zijn. Gedurende de maand september zouden er tot maximaal 5 Porseleinhoenen verblijven. Er volgden waarnemingen tot ver in oktober.

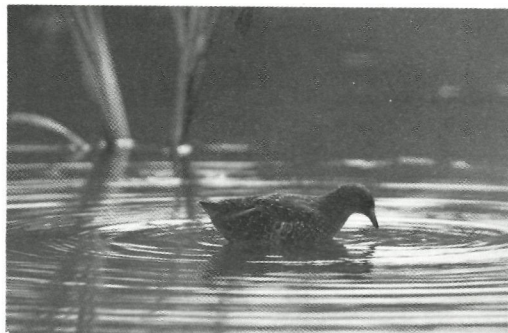
Door de langdurige aanwezigheid kregen vele waarnemers de gelegenheid (van hun leven) om het Porseleinhoen prachtig te bewonderen. Inderdaad is het woord bewonderen hier het meest op zijn plaats. De globale reactie van vele waarnemers was: "Kan ik ze lang waarnemen? Komen ze goed in beeld? Laten ze zich veel zien?" Het zijn zo'n schuwe vogels! Sommigen beweerden dat in alle vogelboeken staat dat het Porseleinhoen zeer schuw is. De waarnemers die

langskwamen zullen zonder meer hebben vastgesteld dat Porseleinhoenen nagenoeg tamme vogels kunnen zijn.

Als men een goede uitkijkhoek had gekozen en rustig kon blijven zitten, dan kon men gaan genieten van de Porseleinhoenen. Men kon ze rustig zien voedsel zoeken, planten keren, overzwemen, een bad nemen, veren poetsen, een soortgenoot weggagen uit hun voedselterritorium, hard horen roepen of wegrekken in de begroeiing als er een grote vogel overvloog of er een rumoerige wandelaar langskwam.

Vaak vlogen de vogels van de ene zijde van het plasje naar de andere. Geregeld deden ze dit al zwemmend, wat bij vele waarnemers verbaasde reacties uitlokte. Prachtig werd het wanneer ze een bad gingen nemen en de glinsterende waterdruppels op het venkleed parelden. Na het bad schudde het Porseleinhoen de veren, waarna een poetsbeurt volgde. Soms gebeurde dit op één poot en werd de andere naar achteren gestrekt. Bij het opvliegen vertoonden ze een opvallende voorvleugelrand. De grappigste scène was het verdedigen van een mogelijk afgebakend voed-

selterritorium. Kwam er een soortgenoot te dicht in de buurt, dan schoot de eerste er onmiddellijk naartoe. Beide vogels maakten een sprongetje in de lucht of begonnen luid te roepen. Gewoonlijk zette de indringer het op een lopen gevolgd door de eigenaar als het ware. De achtervolging duurde vele meters ver door en over planten en stenen. Was de concurrent ver genoeg uit de buurt, keerde de rust terug. Een avond konden we drie Porseleinhoenen in groep zien foerageren. De meest gehoorde roep was een bijzonder hard "pwieieiek". Jonge vogels brachten deze roep voort. Het gekende "pwit-pwit-pwit" werd minder gehoord.

Vaak vertoefden de vogels urenlang in het plasje zonder de minste verstoring. Als er een Blauwe Reiger, Wilde Eend, meeuw of Zwarte Kraai overvloed, doken ze als de bliksem in de begroeiing. Het duurde enkele tellen voor ze opnieuw verschenen. Wanneer een waarnemer aankwam of wegging, vormde dit al een aanleiding om zich weer even te verstoppen. Het hinderde de

Porseleinhoenen echter helemaal niet dat men een praatje ging slaan.

Een avond foerageerde een Porseleinhoen in het plasje. Plots dook er een Dobberman van een wandelaar in het water. De hond liep van links naar rechts. Het Porseleinhoen had het zwarte gevaar ook gezien. Wie dacht dat het zou wegrekken, had het mis. De vogel drukte zich neer en hield het zo lang vol tot de Dobberman er met zijn snuit bijna over streelde. Nu was de maat vol voor het Porseleinhoen. De vogel trippelde weg en haalde hoogte. De Dobberman was enkele tellen verbaasd, deed een paar stappen achteruit, maar ging dan vliegensvlug achter het Porseleinhoen aan. Gelukkig hapte de hond ernaast.

Tot slot wil ik J. Henderickx danken voor de bijhorende foto's. Hij legde op de gevoelige plaat vast dat het echt om Porseleinhoen genieten ging.

D. Colin, Hovesesteeweg 36, 2530 Boechout
Tel. 03/455 88 05

BOEKBESPREKING

Burggraeve G., M. Decleer. 1987. *Het Zwin, leven tussen land en zee*. Uitg Marc Van de Wiele. Brugge, 112 blz, gebonden, rijk geïllustreerd. Prijs 995 F.

Het Zwin is zonder twijfel het meest bezochte natuurreserveaat in Vlaanderen. Nu is er over dit best bekende reserveaat een boek verschenen, geschreven door de conservator Guido Burggraeve en geïllustreerd door Michel Decleer. Het boek is bestemd voor een ruim publiek en verlicht met tientallen, op groot formaat afgedrukte kleurfoto's.

Al geeft het werk de indruk een prachtig kijkboek te zijn, toch bevat het veel informatie over het gebied en zijn omgeving. Guido Burggraeve behandelt achtereenvolgens de ontstaansgeschiedenis van Het Zwin, de bufferzone van het reserveaat, het educatief vogelpark en het wetenschappelijk onderzoek. De foto's van de uitstekende natuurfotograaf Michel Decleer zijn prachtig en voortreffelijk afgedrukt.

Het boek is te verkrijgen in de boekhandel van De Wielewaal.

H. Franckx

jynx natuurexploratie

TRC Vergunning A1138

Reisleiders: Guy ROBBRECHT
Marc VAN BEIRS

PROGRAMMA 1988

April

Roofvogels in ESTREMADURA, Spanje
(8 dagen)
In samenwerking met het F.I.R.

Juni

Het oerwoud en de moerassen van
POLEN (10 dagen)

Juli

De overstromingswouden van
YUGOSLAVIE (10 dagen)

Juli

Zeevogelkolonies in SCHOTLAND
(14 dagen)

Augustus

De tropische vogelwereld van
VENEZUELA (21 dagen)

September

Tussen de Eleonora's Valken van
MALLORCA (8 dagen)

Inlichtingen:

Guy ROBBRECHT 052/30 10 36
Marc VAN BEIRS 091/22 41 48

advertentie

Kortessem: bekommerd om haar herpetofauna

Eddy Dupae en Freddy Janssens

I. Inleiding.

De laatste jaren is de interesse voor de herpetofauna in ons land toegenomen. De geboorte van de Wielewaal-werkgroep HYL A, die zich in het bijzonder toelegt op het bestuderen en beschermen van amfibieën en reptielen, zal hier positief toe hebben bijgedragen. Of het alsm aar stijgend aantal paddenoverzetacties hier eveneens mee verband houdt is vaak duidelijk, gelet op de aanvragen om informatie en reacties voor medewerking die bij HYL A toekomen. Soms lijkt het echter meer om de sensatie en het in-de-krant-staan dan wel om de padden te doen!

Dat onze amfibieën nochtans een groeiende aandacht waard zijn, bewijst de relatief goed gedocumenteerde achteruitgang van meerdere soorten uit deze diergroep. Elke actie t.b.v. het behoud van deze dieren is dan ook terecht. Toch dienen i.v.m. de paddenoverzetacties een aantal kritische vragen te worden gesteld. Wat is het effect van dergelijke acties op de populatie? Dient niet evenveel of meer aandacht aan biotoopbehoud, -beheer en -bouw te worden besteed? Zou de bekommernis niet eerder moeten uitgaan naar meer bedreigde of m.a.w. al onze amfibiesoorten dan de pad, b.v. de salamanders die momenteel vaak slechts als "bijvangst" worden beschouwd? Hoe lang kunnen deze acties op vrijwillige basis overleven?...

Dat HYL A haar activiteiten, van aanvankelijk vooral aandacht voor paddenoverzetacties, nu ook meer richt op poelen, bewijst dat over hogervermelde vragen steeds meer wordt nagedacht. Ondanks de aangehaalde bezwaren dient toegegeven dat paddenoverzetacties een aantal nuttige effecten hebben, o.a. op het educatieve vlak om er één te noemen.

Anderzijds zou moeten nagegaan worden in hoeverre een standardisatie van de gegevensverzameling mogelijk is. Meestal hanteert elke actiegroep immers haar eigen methode, zodat vergelijking van de data quasi onmogelijk is. Dergelijke uniformisatie (cfr. vogeltellingen?) zou nochtans bepaalde waarnemingen kunnen verwerpen of onderlijnen (n.v.d.r. ter informatie: HYL A beschikt over standaardformulieren voor notitie en opgave - gratis te bekomen bij André Van Hecke, Eglantierlaan 39, 2630 Aartselaar). Zo rees dit jaar bij de overzetactie te Sint-Truiden sterk de indruk dat de mannelijke padden in twee "types" kunnen worden onderverdeeld. Eén groep van mannetjes, die eerst

werd waargenomen, trekt zonder oponthoud meteen naar de voortplantingsplaats. Een andere groep, later tijdens de trek opgemerkt, omvat mannelijke padden die een eind op weg gaan, doch op een bepaalde plaats halt houden en wachten. Komt een wijfje voorbij, dan taxiën ze verder, zoniet trekken ze mogelijk zelfs helemaal niet naar de waterplas maar onmiddellijk naar het zomerverblijf. Of dergelijke waarnemingen fictie dan wel feiten zijn, is mogelijk d.m.v. een gestandaardiseerde regionale inventarisatie te achterhalen. Verder onderzoek van deze hypothese is dus gewenst. Samenvattend kan derhalve gesteld worden dat, gezien de pad van alle amfibieën tot de minst bedreigde behoort, overzetacties vooral een educatief en mogelijk wetenschappelijk belang hebben: de pad als studieobject voor andere amfibiesoorten. Zonder dit belang te negeren, dient aansluitend meer aandacht te worden besteed aan andere soorten en het landschap waarin de dieren worden aangetroffen. Voorgaande bedenkingen lagen aan de basis van een deel van het inrichtings- en beheersplan opgesteld door de Intercommunale voor Milieubeheer (L.I.M.) t.b.v. de gemeente Kortessem. Hierop wordt nu dieper ingegaan.

II. De gemeentelijke beemd en de oude trambeding.

De gemeentelijke beemd gelegen tussen de Mombeek en de oude trambeding (zie kaart) werd lange tijd t.b.v. de populierenteelt gebruikt. Na de recente kapping wenste de gemeente het terrein

Terreinoverzicht van de beemd vanaf de trambeding
(in ophoging)

dermate in te richten dat de gewestplanbestemming, met name in hoofdzaak N-gebied, beter tot zijn recht zou komen en een zacht-recreatief medegebruik mogelijk zou worden. Hiertoe werd door de L.I.M. een inrichtings- en beheersplan uitgewerkt, hetgeen de basis vormt voor dit artikel. Op de inrichting van het voormalige stort en de oude trambedding wordt hier niet ingegaan. eveneens zal slechts beperkt gesproken worden over de kenmerken van de visvijver.

Tijdens de voorjaarsinventarisaties bleek dat de kleine poel, gelegen op de plaats waar aanvankelijk de vijver zou aangelegd worden, verschillende soorten amfibieën herbergde: Kleine Watersalamander, Alpenwatersalamander en Gewone Pad. Tevens werd de Bruine Kikker in een nabijgelegen gracht opgemerkt. O.a. daarom werd voor een andere locatie voor de aanleg van de vijver gekozen, om aldus de bestaande poel te behouden en werd geopteerd voor de aanleg van twee bijkomende poelen.

A. Poelen en omgeving.

1. Inleiding

Zoals reeds gemeld, wordt volgens meerdere auteurs onze herpetofauna sterk bedreigd. Hiertoe kunnen verschillende oorzaken worden aangehaald. Eén ervan omvat het verlies en de affakeling van poelen, een gevolg van het feit dat deze waterpartijen meestal geen functie meer hebben binnen het agrarisch bedrijf en derhalve niet meer worden beheerd. Poelen zijn nochtans voor onze amfibieën en inzonderheid voor onze salamanders bij uitstek geschikt als paaiplaats omdat:

- tengevolge van de kleine oppervlakte en vaak zacht hellende taluds het water snel opwarmt in het voorjaar, een sine qua non voor de ontwikkeling van de eieren en larven.
 - tijdens het baltsen het mannetje geurstoffen d.m.v. staartwaaieren naar het wijfje stuurt, hetgeen enkel mogelijk is in stilstaand of zwakstromend water.
 - tengevolge van de geringe oppervlakte de waterpartij niet aantrekkelijk is voor watervogels (predatie, overbegrazing, vervuiling).
 - tengevolge van de ligging deze poelen meestal niet of zeer moeilijk voor vissen bereikbaar zijn (predatie).
 - eveneens ten gevolge van de locatie er minder snel gevaar voor watervervuiling te verwachten is.
- De quasi verdwijning van de Geelbuikpad en de Vroedmeesterpad in delen van Nederland wordt dan ook voor een groot deel toegeschreven aan het drastisch geslonken aantal beschikbare poelen. Gezien de situatie van de inheemse amfibieën werd daarom geopteerd voor het beheer van een deel van de beemd geknipt op maat van deze diersoort-

ten. In deze context past de aanleg en het beheer van poelen. Er is immers relatief veel bekend over de eisen van het waterbiotoop, weinig echter over deze van het landbiotoop. Vandaar dat ook hier meer aandacht aan eerstvermelde wordt besteed.

2. Algemene kenmerken, biotoopeisen

Voor elke paaipoel kunnen een aantal algemene kenmerken worden vermeld (zie Bauwens D.). De poel moet permanent water bevatten, met minimale diepte van 50 cm t.o.v. de laagste zomerwaterstand en een maximale diepte van ongeveer 1 m (optimaal 80 cm). Het glooiend talud bevindt zich op de noordkant, het diepste deel aan de zuidkant. De minimale oppervlakte bedraagt $\pm 25 \text{ m}^2$. Verder mag de verlanding liefst niet meer dan 70% van het totale oppervlak innemen. Een onregelmatig profiel heeft de voorkeur alsook een lage begroeiing aan de zuid- en westzijde (bv. drijvende en ondergedoken vegetatie). Dit heeft te maken met het beperken van de overschaduwing hetgeen de ontwikkeling van een aquatische vegetatie zou kunnen hinderen. Een hoger opgaande begroeiing kan eventueel aan de noordzijde worden geduld. Toch mag de poel niet te zeer met struik en boom omringd worden. Door de overmatige bladval in stilstaand water kan, t.g.v. de verrotting, zuurstofgebrek optreden en dient er tevens vaker te worden geruimd. Plaatselijke beschaduwing is dan ook meestal te verkiezen. Tenslotte is het beter om in plaats van één grote poel er meerdere kleine aan te leggen met onderling verschillende kenmerken, de meeste watersalamanders trekken nl. tijdens de voortplantingsperiode van de ene poel naar de andere om eieren af te zetten (Kam- en Watersalamander) en bovendien verschillen de biotoopeisen van de soorten onderling. Voor deze biotoopeisen per soort wordt verwezen naar de tabel. Hieruit blijkt dat:

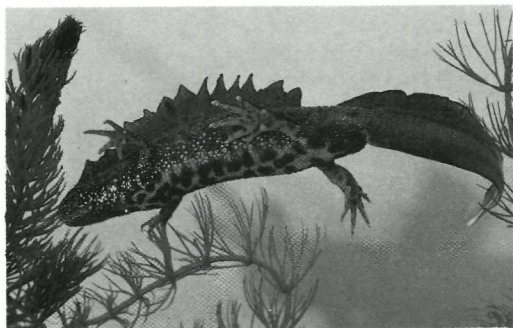
- de Alpenwatersalamander talrijk aanwezig is in beschaduwde, vrij weinig begroeide poelen, vaak langs of zelfs in een bos gelegen. Zo werden van de 165 verschillende paaiplaatsen van deze soort in Nederland er 108 in of langs een loofbos ontdekt (meestal broekbos). De soort overwintert op het land zodat werkzaamheden tijdens deze periode met de nodige omzichtigheid dienen te gebeuren. Van de Alpenwatersalamander is geweten dat hij over een grote kolonisatiecapaciteit beschikt.
- de Kleine Watersalamander houdt zich vaak op tussen de vegetatie. Deze soort verkiest duidelijk stilstaande, ondiepe, weelderig begroeide voortplantingsplaatsen gelegen in ontboste cultuurgebieden. Ook deze soort overwintert meestal op het land en is eveneens een snelle migrant-kolonisator. Er zijn vele plaatsen bekend waar de soort reeds na één jaar pas aangelegde natuurlijke tuinvijvers als paaiplaats benutte.

BIOTOOPEISEN VAN DE WATERSALAMANDERS BETREFFENDE DE PAARPLAATS EN HET LANDBIOTOOP

	ALPENWATERSALAMANDER	KLEINE WATERSALAMANDER	KAMSALAMANDER
water- kwaliteit	hoofdz. voedselrijk water doorstaat matige pollutie	doorstaat goed pollutie	meso- tot eutroof water, termofiel
stroming	zowel in stilstaand als stromend water	stilstaand en ondiep, zwak stromend	enkel stilstaand water, meestal in de nabijheid van een waterloop
bescha- duwing	al of niet beschaduwd vaak in beschaduwde poelen	niet beschaduwd	weinig tot niet beschaduwd
be- groeiing	al of niet begroeid	verkiest weelderige begroeiing, tot 90% dichtgegroeide poelen	cfr. vorige soort, enkel aanwezig waar klei, leem of mergel dagzoomt
landbio- toop	veel in of langs loofbos, vooral broekbos. Spoordij- ken belangrijke niche tijdens landfase	vaak in gecultiveer- de ontboste gebieden	voorkeur voor terreinen met meerdere poelen in voedselrijke omgeving. Echt poelbeest. Kleinschalig, af- wisselend landschap
activi- teiten- cyclus	a. paartijd begin april-mei b. ei-afzet hfdz. in mei c. na voortpl. adulten op het land vanaf mei-begin juni d. op het land 's avonds en 's nachts actief, in het water ook overdag e. overwintering hoofdz. op het land vanaf okt. - feb/maart z.z. overwin- tering in het water	a. cfr. vorige soort b. ei-afzet april-mei c. cfr. vorige, hoewel wn. van adulten in het water tot aug. d. cfr. vorige soort e. hfdz. overwinte- ring op het land	a. paring en ei-afzet vanaf april b. ei-afzet waarschijnlijk tot aug. c. na voortpl. vaak nog lang aanwezig in het water. In alle maanden van het jaar in het water waargenomen d. overdag schuilend in diepere, ver- borgene plaatsen. 's Nachts actief op het land en in het water e. een deel overwintert in het water

Foto R.Willockx

Grote Kamsalamander

Kleine Kamsalamander

– de Kamsalamander heeft een duidelijke voorkeur voor niet te kleine (25 tot 400 m², 70 tot 80 cm diep in het midden, 30 tot 50 cm elders), stilstaande, weelderig begroeide waters in de nabijheid van waterlopen met een bodem van klei, leem of mergel en die tenminste voor een deel niet beschaduwd worden. Voor de balts eist deze soort open plekken op de bodem met liefst schuilmogelijkheden in de onmiddellijke omgeving ervan (holtes in de oever, aanleg van kunstmatige schuilplaatsen o.a. puin). De overwintering gebeurt vaak in het water zodat t.a.v. het ruimen zekere eisen moeten worden gesteld. De Kamsalamander wordt een grote trouw aan de paaipplaats toegeschreven (honkvast) wanneer deze tenminste in een droge omgeving gelegen is. Migratie (van de ene poel naar de andere) treedt op in vochtige gebieden gedurende de voortplantingsperiode. In geschikte poelen worden de eieren dan afgezet. Uit het voorgaande blijkt dat de vochtigheid bepaalt of ze honkvast zijn dan wel migreren. Zo wordt deze soort enkel op wegen aangetroffen na regenval. De lintvormige moeraszones langs waterlopen zijn dan ook belangrijke migratieroutes, hetgeen het groot aantal vindplaatsen verklaart langs rivieren en beken. Gezien de migratiekarakteristieken en het gedrag tijdens de voortplantingsperiode vormt de aanleg van poelen in drassige graslanden langs de Mombeek een belangrijke aantrekkingspool voor deze soort die er tot nog toe echter nog niet werd waargenomen. Toch blijkt de creatie van geschikte biotopen t.b.v. deze soort verantwoord, enerzijds omdat het gebied in kwestie eenvoudig kan geschikt gemaakt worden en in een potentiële migratieroute gesitueerd is, anderzijds omdat deze soort tot de meest bedreigde behoort en de paaipoel van deze soort ook voor andere soorten geschikt is.

Over de eisen van de verschillende soorten t.a.v. hun landbiotoop is daarentegen zeer weinig bekend. Van geen enkele soort is geweten welke minimale oppervlakte het biotoop moet omvatten om een populatie levensvatbaar te houden. Van de Kamsalamander is een situatie bekend in Frankrijk waarbij een vrij omvangrijke populatie leefde bin-

nen een gebied van ongeveer 1 ha. Hierin situeerden zich wel veel overgangszones tussen landschapselementen van verschillende aard. Het landbiotoop is nochtans uitermate belangrijk. Het voorkomen van een soort in een poel is immers in belangrijke mate afhankelijk van de eigenschappen van het omliggende landschap. Het feit dat de habitatkeuze hoofdzakelijk gebaseerd is op de aard van het landbiotoop is o.a. te verklaren door het gegeven dat de meeste watersalamanders als adulten buiten het water leven. Omwille van het hogervermelde zal dan ook bijzondere aandacht worden besteed aan de omgeving van de poelen.

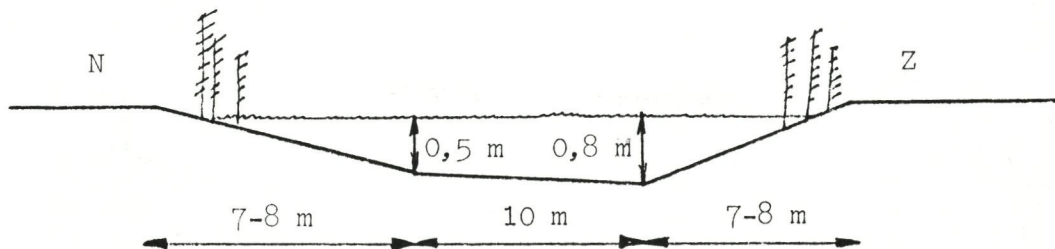
3. Aanleg en beheer van de poelen.

Op dit ogenblik werd met zekerheid de aanwezigheid van de Alpen- en Kleine Watersalamander vastgesteld in de nu bestaande poel. Gezien de aantallen en het paargedrag lijkt deze poel zeer geschikt als paa- en ontwikkelingsplaats voor deze twee soorten. Dit dient echter later op het jaar ondubbelzinnig te worden gecontroleerd o.a. door middel van tellingen van larven en waarnemingen van juvenielen op het land. Daarom worden best zo weinig mogelijk veranderingen aangebracht aan deze poel en zal het beheer erop gericht zijn de huidige situatie te bestendigen (weren van hoge vegetatie rondom, openhouden van de bodem d.m.v. ruimen). Enkel het zwerfpuil dat erin gestort werd, dient afgevoerd te worden. Hiertoe wordt niet de boomstam gerekend die dienst doet als schuilplaats.

Naast deze aanwezige poel (nr. 1 op het plan) wordt geopteerd voor de aanleg van twee bijkomende. Dit o.a. met het oog op de eventuele vestiging van nog niet waargenomen soorten. De tweede poel (nr. 2 op het plan) wordt dermate ingericht dat die mogelijk geschikt is als paaipplaats voor de Kamsalamander:

– oppervlakte: 25 x 10 m. Centraal wordt een zone van 80 cm diep aangelegd (gerekend vanaf het wateroppervlak), geleidelijk afnemend naar de oevers toe.

Profiel:

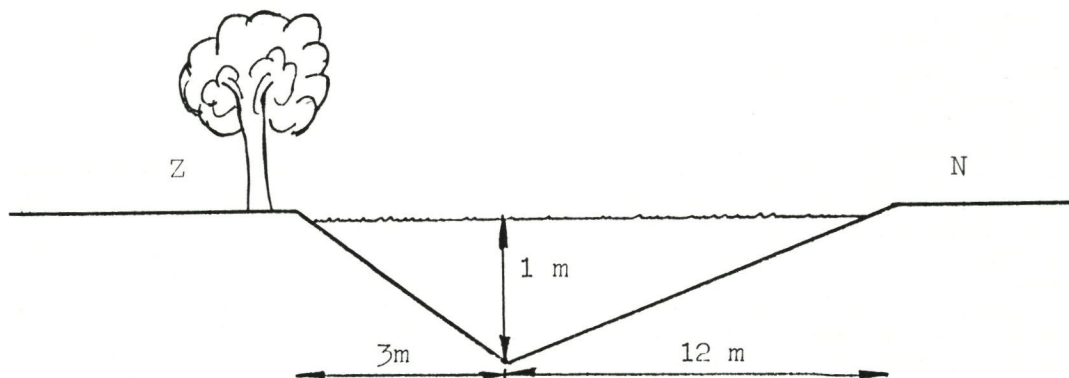
–de ondiepe verlandingszone kan men op natuurlijke wijze laten koloniseren. Indien men de natuurlijke vestiging van een oever- en watervegetatie wenst te versnellen, kan worden aangeplant. Eénmaal de vegetatie ontwikkeld is, dient een maaischema te worden ingesteld om een snelle verlanding tegen te gaan.

–opslag van struiken en bomen in de omgeving (vooral aan de zuidzijde) dient steeds te worden geweerd.

–op de overgang van de zacht hellende oever naar het vlakke deel van de poel wordt wat reliëf aangebracht (met behulp van stenen, stronken enz.) om aldus schuilplaatsen te scheppen in de nabijheid van de naakte bodem die als baltsplaats fungeert. Er dient op toegezien dat deze diepere zone steeds voor minstens 30% vegetatieloos blijft.

De derde poel (nr. 3 op het plan) wordt met het oog op variatie aangelegd in de nabijheid van struiken en bomen zodat een groot deel wel overschaduwd wordt.

– Oppervlakte: 15 x 20 m, volgens volgend profiel:

Het geleidelijk verminderen van de diepte naar nul toe is belangrijk gezien de ei-afzet van meerdere soorten vooral plaats vindt tussen de 0 en de 40 cm diepte.

–De verlandingszone kan beplant worden of op natuurlijke wijze begroeid geraken. Verder beheer cfr. poel nr. 2

–Geen aanbrengen van puin.

Voor het beheer van de drie poelen kan verder gesteld worden dat:

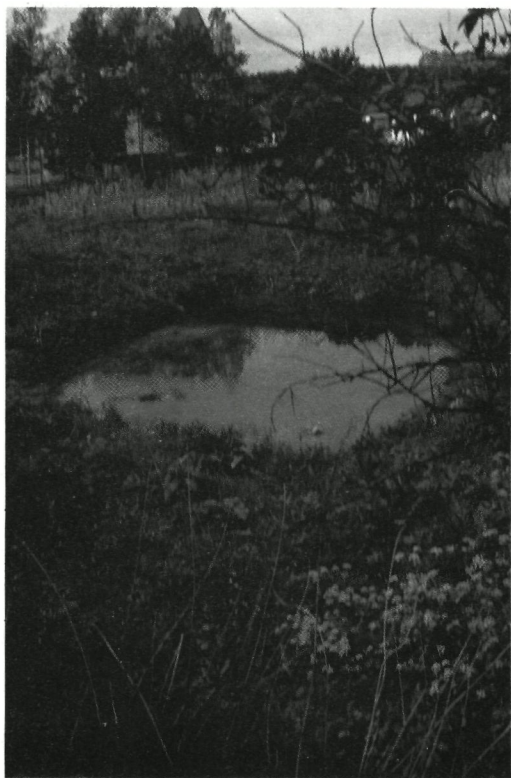
–het schonen van de poel best gebeurt in fasen waarbij elk jaar een deel (1/4 of 1/5) in handkracht wordt geruimd tijdens de maand september, met afvoer van het slib en de vegetatie. In deze periode zijn weinig of geen adulten aanwezig in het water, de larven zijn reeds gemetamorfoseerd en de soorten zijn nog niet aan de winterslaap toe.

–elke vis wordt geweerd in de poel. Er zijn voldoende gegevens bekend om te stellen dat vissen en amfibieën incompatibel zijn. Zo is bekend dat de Goudvis en de stekelbaars verantwoordelijk kunnen zijn voor de totale eliminatie van de salamanderpopulaties. Gezien in de bestaande poel stekelbaars werd ontdekt, is het des te meer belangrijk over bijkomende poelen te kunnen beschikken en de densiteit van deze predator regelmatig te controleren en in te grijpen indien nodig. Ook de karper is indirect door zijn vraat en invloed op de waterplanten nefast. Hetzelfde geldt voor de Forel, dit evenwel t.g.v. directe predatie. Zo werd o.a. in Frankrijk en Engeland vastgesteld dat de Regenboogforel en de Zonnebaars oorzaak zijn van het lokale verdwijnen van de

Kamsalamander. Uit het voorgaande kan besloten worden dat de coëxistentie vis-amfibie in de voortplantingsplaats voor laatstgenoemde diersoort zeer nadelig is, zodat belangrijke watersalamander-paaiplaatsen visvrij dienen te blijven. Enkel in grote vijvers is het samen voorkomen mogelijk.

-het houden van watervogels evenzeer afgeraden dient te worden. Deze vogels eten zowel de eieren, larven als de juveniele salamanders. Zij vervuilen het water met hun uitwerpselen en vertroebelen het eventueel door het grondelen. Zij kunnen tevens oorzaak zijn van een belangrijke afname van de watervegetatie.

Tenslotte wordt opgemerkt dat het uitzetten van salamanders in de nieuw aan te leggen poelen af te raden is. Op de redenen hiervan wordt hier niet verder ingegaan, doch verwezen naar bv. het artikel van J.J.van Gelder. Bovendien werd in Nederland vastgesteld dat 30% van de 134 in 1985 aangelegde nieuwe poelen in Limburg reeds na één jaar door salamanders werden gebruikt. Het aanleggen van poelen door de overheid is in België waarschijnlijk onbekend, zodat de uitvoering van het plan door de gemeente Kortesseem mogelijk een primeur wordt en als voorbeeld voor elders kan fungeren.

Bestaande poel

4. Beheer van de omgeving van de poelen

Zoals reeds vermeld, is zeer weinig bekend over de eisen van de amfibieën m.b.t. hun landbiotop. Veel wijst er echter op dat vochtige graslanden, ruigten en opgaande begroeiing zoals bosjes en houtkanten zeer belangrijk zijn. Salamanders prefereren afwisselende, kleinschalige landschappen. Dit laatste wordt dan ook beoogd in het plan. Zo wordt het gebied tussen de gracht en de trambeding ten noorden van de bestaande poel volledig beplant. De aanleg van bosjes ten zuiden van de vijver en t.h.v. de brug over de Mombeek kaderen hier eveneens in, net zoals de beplanting van de spoorwegtaluds en het stort.

Gezien de ruigten eveneens een belangrijk onderdeel vormen van het landbiotop wordt in dit concrete geval aangedrongen op hun behoud. Zonder beheer evolueren deze begroeiingen naar bos of struweel, bij teveel beheer, zoals te vaak maaïen, intens begrazen of te sterke betreding gaan ze over in grasland of in tredvegetaties. Te Kortesseem komt in hoofdzaak een moerasspireagemeenschap (Filipendulion) voor. Meestal vergen deze ruigten één maaibeurt in het najaar (september) om de 2 à 3 jaren met afvoer van het maaisel. Hierbij wordt best elk jaar één derde van de begroeiing gemaaid.

Voorts verdient het aanbeveling om naast dit voorkeursregime andere maaifrequenties te hantieren om meer variatie te bekomen. Daarom wordt voorgesteld een deel als hooiland te beheren. Indien zou blijken dat de vegetatie gedomineerd blijft door agressieve soorten zoals de Grote Brandnetel en het Kleefkruid kan aanvankelijk vaker worden gemaaid totdat een duidelijke afname te zien is in de dominantie van die soorten. Dan pas kan overgeschakeld worden op het typisch maairegime voor ruigten. Een belangrijke hulp i.v.m. bestrijding van soorten als Grote Brandnetel is het verhogen van de grondwaterafvoer. Hierin kadert het afdammen van de sloot op twee punten.

Gezien de relatief beperkte oppervlakte en vooral omwille van het voorkomen van kwetsbare diersoorten als amfibieën en de Wijngaardslak dient met de zeis te worden gemaaid. Het is namelijk bekend dat machinaal maaïen een grote sterfte onder de amfibieën veroorzaakt. Best wordt buiten de actieve periode van amfibieën gemaaid, dit is echter vegetatiekundig in dit geval niet mogelijk. Daarom wordt voorgesteld zo weinig mogelijk te maaïen, vandaar ook de keuze voor een groot gedeelte ruigte en gefaseerd maaïen (niet in éénmaal de totale begroeiing).

Het voorgestelde beheer van de ruigtekruidengemeenschap komt mogelijk ook de Wijngaardslak ten goede. Deze soort verkiest nl. vochtige, voedselrijke, kalkbevattende terreinen. Branden en intensieve betreding zijn uit den boze. Het eerste omdat hierdoor rechtstreeks tal van exemplaren

sneuvelen, het tweede omdat bodemverdichting de ondergrond ondergeschikt maakt voor vele mol-lusken.

5. Gracht.

Bij verschillende terreinbezoeken werd de Bruine Kikker waargenomen in de beemd. Uit de literatuur is bekend dat salamanders zoals de Kamsalamander en de Kleine Watersalamander dermate sterk predateren op het broed van deze soort dat het succesvol voortplanten van de Bruine Kikker in poelen met salamanders vaak onmogelijk is. Doordat de Bruine Kikker zich zeer vroeg in het jaar voortplant en zelfs op plaatsen die snel droogvallen naarmate de lente vordert, ontsnapt deze kikker aan hogervermelde predatie door salamanders of door leden van het groene-kikkercomplex. In tegenstelling tot poelen zijn sloten zeer geschikt voor de Bruine Kikker. Een onderzoek in Nederland wees uit dat volgende eisen dienaangaande worden gesteld:

- de ei-afzet gebeurt bij voorkeur in sloten met een diepte van ongeveer 15 cm. Indien de sloten dieper zijn worden de eieren liefst afgezet op de vegetatie. Iets dergelijks werd te Kortesseem waargenomen. In de vrij diepe sloot gelegen in de beemd kwam weinig of geen dril voor. Dit was wel het geval in een sloot van ongeveer 15 cm diep gelegen in het broekbos aan de overzijde van de trambeding. In dergelijke zeer ondiepe waters komen weinig of geen predatorvissen voor en gebeurt de opwarming zeer snel zodat de ontwikkeling gunstiger verloopt waardoor de kans op predatie eens te meer daalt.
 - bij voorkeur worden de eieren in stilstaand of zeer zwakstromend water afgezet, bij voorkeur in sloten met een N.-Z. expositie. Dit staat vanzelfsprekend in verband met de opwarming.
 - de vegetatie zou volgens bepaalde auteurs niet zo'n belangrijke rol spelen (behalve mogelijk in diepere sloten) omdat de ei-afzet zeer vroeg gebeurt op een ogenblik dat de vegetatie nog weinig ontwikkeld is en omdat de eieren drijven, dus niet aan planten worden vastgezet.
 - de Bruine Kikker past zich eenvoudig aan wanneer een paaiplaats ongeschikt raakt. Hij verspreidt zich dan over nabijgelegen sloten. In dit verband wordt het schonen van de sloten best gefaseerd uitgevoerd (elk jaar een deel).
- Steunend op voorgaande gegevens wordt voor het beheer van de sloot het volgende voorgesteld:
- Gezien de diepte wordt de vegetatie best niet te zeer verwijderd, dit t.b.v. de ei-afzet en de remmende invloed op de stroming.
 - Het schonen wordt in september uitgevoerd. Later bevindt zich de Bruine Kikker, die nochtans meestal op het land overwintert, soms reeds in de modder. Dit schonen wordt uitgevoerd in een cyclus van

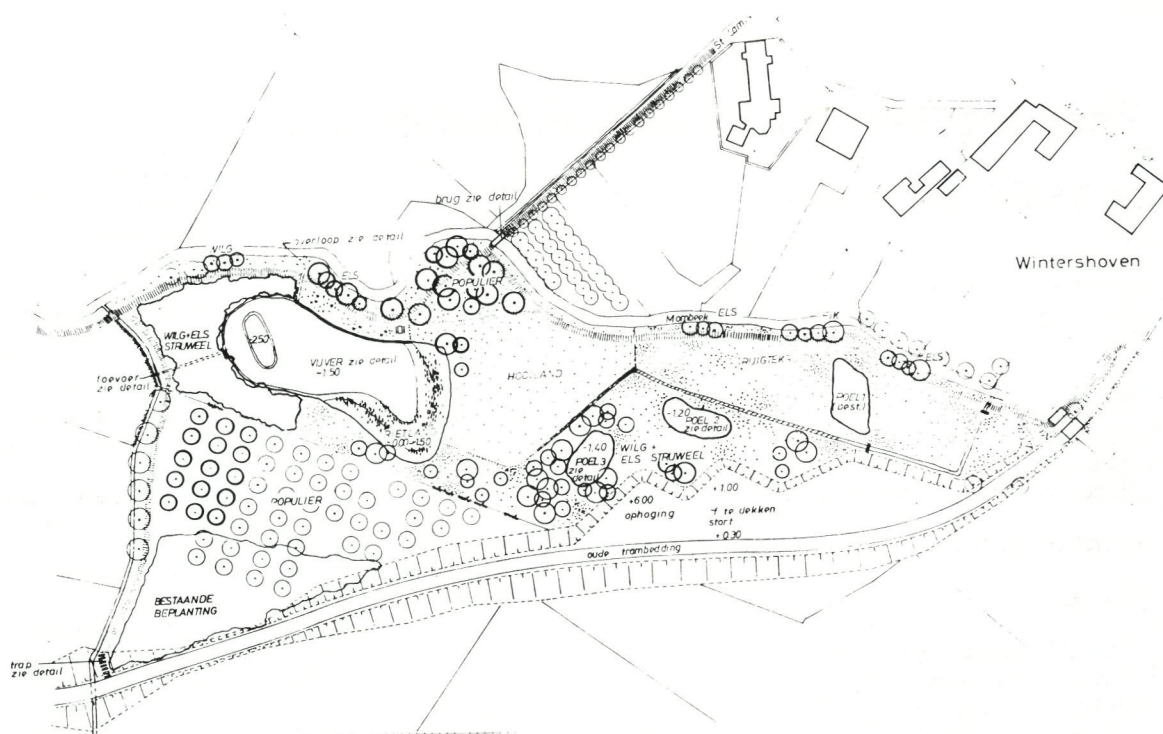
meerdere jaren waarbij jaarlijks bv. één derde wordt behandeld.

- Een eerste deel (blanco op het plan) wordt regelmatig geschoond om de huidige diepte te behouden. Het tweede deel (gearceerd) wordt de eerste jaren niet beheerd met het oog op een verlanding tot een diepte van ongeveer 15 cm wordt bereikt. Daarna zal getracht worden deze diepte aan te houden. Het laatste deel (gerasterd) is volledig verland en wordt daarom opnieuw uitgediept. Tenslotte weze opgemerkt dat de Bruine Kikker buiten de paartijd zelden in het water wordt aangetroffen. De aard van het landbiotoop is dan ook zeer belangrijk. Van deze soort werd vastgesteld dat ruigten en bosjes een positieve invloed hebben op de populatiegrootte zodat het voorgestelde plan ook deze kikker ten goede komt.

B. Visvijver

De voorziene vijver werd enerzijds aangelegd met het oog op het creëren van visgelegenheid en dient anderzijds de biologische verrijking van het gebied ten goede te komen. Daarom wordt de vijver niet ingericht als een typische visvijver, doch werd eerder een compromis gezocht tussen een dergelijke vijver en een meer natuurlijke plas. Over de concrete kenmerken van de vijver o.a. de beoogde vispopulatie wordt hier niet uitgewijd. Wel wordt opgemerkt dat bij het ontwerp duidelijk rekening werd gehouden met de aanwezigheid van de Gewone Pad in het gebied. Zo konden op 8 april ongeveer 300 exemplaren worden geteld in een kleine privé-karpervisvijver in de buurt. Deze vijver was o.a. ten gevolge van de hoge oeverversterking, waardoor het verlaten van de vijver na het paaën quasi onmogelijk wordt, evenwel niet erg geschikt als paaiplaats. Daarom wordt bij de visvijver in het plan afgezien van een rondom verstevigen van de oever. Voortplanting van de Pad in een visvijver is mogelijk omdat de vissen de eieren van deze soort niet zouden lusten. Inderdaad heeft men vaak gezien dat de soort zich succesvol voortplant in intensief beheerde visvijvers met quasi onbegroeide bodem. Bovendien verkliest de Pad waarschijnlijk grotere waterpartijen boven kleinere. Zo wordt hij niet gezien in poelen kleiner dan 2,5 m doormeter. Trouwens, de vermenigvuldiging in de poel wordt extra bemoeilijkt indien de Kamsalamander of de Kleine Watersalamander er zou voorkomen. Deze soorten eten met name wel paddebroed. De Pad is weinig kieskeurig wat zijn landbiotoop betreft en komt bv. in alle bostypes voor ongeacht de aard van het beheer of de fytosociologische kenmerken ervan.

De home range van dit dier tijdens de zomer wordt op ongeveer 20-550m² geschat, zodat de gemeentelijke beemd en bijhorende trambeding een aanzienlijke populatie van deze dieren kan herber-

gen. Met het oog op de biotoop-eisen van de Pad zal niet alleen afgezien worden van de volledige oeverversteving doch wordt ook de aanleg van een verlandingszone voorzien, naast een beperking van de grootte van de vispopulaties.

Verder wordt getracht de verstoring door de recreant (o.a. verwijdering van de vegetatie door de visser) te minimaliseren d.m.v. het niet aanleggen van paden volledig rond de vijver en het aanplanten van bomen en struiken langs de oever om aldus de doorgang te verhinderen (rust) o.a. ter hoogte van de verlandingszone (paaipplaats).

III. Besluit

Hoewel het aanvankelijk de bedoeling van de gemeente Kortesssem was haar beemd vooral met het oog op de zachte recreatie in te richten, ging zij onmiddellijk akkoord met een aanpassing van de oorspronkelijke plannen toen bleek dat dit terrein herpetologisch vrij interessant was. Het plan werd dermate aangepast dat het eindresultaat de salamanders (poelen), de Bruine Kikker (grachten) en de Pad (visvijver), ten goede komt.

De aangebrachte planwijzigingen laten echter ook nog steeds het recreatief gebruik van het gebied toe (vissen, wandelen, educatie...) zodat in het plan getracht wordt rekening te houden met de wensen van beide sectoren.

Hopelijk wordt dit compromis bereikt.

Bibliografie

-Bauwens D., Masure S. 1987 Drinkpoelen en Amfibieën. *Wielewaal* 53: 57-63.

-Bergmans W., Zuiderwijk A. 1984. *Amfibieën en reptielen in Nederland*. K.N.N.V. nr. 139.

-Bergmans W., Zuiderwijk A. 1986. *Atlas van de Nederlandse amfibieën en reptielen en hun bedreiging*. 5de herpetogeografisch verslag.

-Blezer F., Lenders A.J.W., 1986. *Natuurhistorisch Maandblad* 75(5).

-Frigge P.A.J., e.a., 1987. Poelenbeheer en amfibieën. De oostelijke Maasoever tussen Venlo en Nijmegen. *Natuurhistorisch Maandblad* 76(1).

-Lenders A.J.W., 1985. Actieplannen tot behoud en herstel van de Limburgse amfibieënpopulaties. *Natuurhistorisch Maandblad* 74(10).

-Lenders A.J.W., 1986. Het beheer van sloten en beken en het belang voor de ei-afzetting van de Bruine Kikker. *De Levende Natuur* 87ste jaargang nr. 4.

-Parent G.H., 1979. *Herpétofaune de la Belgique et du Grand-Duché de Luxembourg*.

-Parent G.H., 1983. *Protégeons nos Batraciens et Reptiles*.

-Sparreboom M., 1981. *De amfibieën en reptielen van Nederland, België en Luxemburg*.

-van de Bund C.F., 1964. De verspreiding van de amfibieën en reptielen in Nederland. Vierde herpetologisch verslag. *Lacerta*.

-van Gelder J.J., 1977. Uitzetten van dieren - zin-nig of onzinnig? *De Levende Natuur* 80.

E.Dupae - F.Janssens, Limburgse Intercommunale voor Milieubeheer, Boomkensisstraat 113, 3500 Hasselt.

Zeezoogdieren aan de Belgische kust

in 1985 en 1986

John Van Gompel

1985

1 waarneming van een walvisachtige (Cetaceae), verder een voor onze kust normaal aantal (een tiental) waarnemingen van zeehonden (Phocidae).

Overzicht van de waarnemingen:

Cetaceae:

– Een Bruinvis, een mannetje van 1,13 meter lang, verdrong in een visnet voor het strand van Oostduinkerke op 15 april 1985. Het werd overgebracht naar het KBIN te Brussel. Volgens de tanden moet het dier 3 à 4 jaar oud zijn geweest, dat is de leeftijd waarop Bruinvissen volwassen worden.

Phocidae:

Alleen waarnemingen van de Gewone Zeehond.

– Tijdens het weekend van 19–20 januari werd, ter hoogte van de Franse grens, een jong zeehondje geschoten door Franse jagers. Waarschijnlijk was het hetzelfde diertje dat al in december twee keer werd waargenomen in De Panne (Van Gompel 1985), mogelijk behoorde het ook bij het groepje dat overwinterde te Duinkerken (Fr.). Tot begin maart werden daar nog regelmatig 3 exemplaren waargenomen. Ze verbleven er regelmatig in het koelwater van de kerncentrale van Gravelines (meded. Y.Baptiste).

– Op 13 juli kwam een volwassen zeehond, van naar schatting 60 à 70 kg uitrusten in de yachthaven van Nieuwpoort. Het dier vluchtte naar zee, na verstoring door wandelaars.

– Eind augustus is de typische periode waarin jonge, gespeende zeehondjes die in mei–juni werden geboren, afdwalen naar onze kust. Dikwijls zijn ze erg verzwakt of ziek. Er waren er drie in 1985: een vrouwtje met een gewicht van slechts 11,3 kg, op 15 augustus te De Panne, twee dagen later nog een vrouwtje van 16,8 kg te Wenduine, en een derde, in veel betere conditie, op 12 september te Blankenberge. De eerste twee werden voor verzorging overgebracht naar de zeehondencrèche van Pieterburen in Nederland.

Tenslotte verbleven er ook tijdens de winter weer verscheidene zeehonden aan onze kust:

– Op 15 november een jong exemplaar in de Zeebrugse voorhaven (T. De Schuyter), mogelijk hetzelfde diertje dat in september in Blankenberge werd gezien;

– Eveneens een jong dier, maar erg verzwakt, op 17 november te Nieuwpoort (J.Jacques), het werd overgebracht naar Pieterburen;

– Op 17 december zat opnieuw een jong zeehondje in de vaargeul te Nieuwpoort;

– Eveneens op 17 december zagen wandelaars een volwassen zeehond (1,70 m lang) wegzwemen vanop het strand te Koksijde;

– Op 18 december zagen sportvissers een jong zeehondje te Wenduine. Het dier scheen in goede conditie.

– Op 19 en 21 december nam T.De Schuyter opnieuw een jonge zeehond waar, zwemmend in de voorhaven te Zeebrugge. Waarschijnlijk hebben de waarnemingen van 15.12, van 18.12 te Wenduine, en van 19 en 21.12 betrekking op hetzelfde dier, dat te Zeebrugge overwinterde.

1986

Twee bijzondere waarnemingen van, aan onze kust zeldzame, Cetaceae; een vrij groot aantal waarnemingen van de Gewone Zeehond, en twee waarnemingen van de Grijze Zeehond.

Overzicht van de waarnemingen:

Cetaceae:

– Op 10 januari 1986, om 9 uur 's morgens, werden wij ervan verwittigd dat er een "bruinvisachtige" rondzwom in het Militair Dok van de haven te Zeebrugge. Het dier was duidelijk in moeilijkheden en zwom herhaaldelijk met de snuit tegen de kaai-muur. Bij onze aankomst was het dier weggezwommen uit het dok. Vanop de sleepboot "Zeemeeuw" van de Zeemacht vonden we het echter vrij vlug terug, rondzwemmend in de voorhaven. We konden het zeer dicht benaderen en op naam brengen als een Gewone Dolfijn. Het was duidelijk erg ziek, het zwom zeer traag en kwam herhaaldelijk luchthappend aan de oppervlakte liggen. Het werd uiteindelijk langszij benaderd en stervend aan boord gehesen, het was al dood toen

we het op het droge hadden. Het betrof inderdaad een Gewone Dolfijn, een nog vrij jong (met onge-sletten spitse tanden) mannelijk exemplaar, van 2,05 m lengte.

Een lijkschouwing, door ons uitgevoerd op 11 januari, bracht naast lokale haarden van longontstek-ing (met longworm) en kleine maagbloedingen, vooral een erge leverdegeneratie aan het licht. De oorzaak hiervan werd duidelijk na aanvullend toxi-cologisch onderzoek door de heer Joiris (VUB): zowel vet-, spierweefsel als lever bevatten zeer hoge doses kwik, de doodsoorzaak was ver-moedelijk acute kwikvergiftiging.

De Gewone Dolfijn komt wijd verspreid voor over gans de wereld in tropische en subtropische zeeën. Vooral in warme zomers dwalen er soms af tot in de Noordzee. Een waarneming in januari is abnormaal, het strandwater voor onze kust had op dat tijdstip een temperatuur van 7°C. Opmerkelijk is dat enige tijd later, nl. eind maart nog een tweede Gewone Dolfijn aanspoelde te Terneuzen (NL).

Op 24 januari spoelde te Blankenberge ook een zeer vers exemplaar aan van de Bonito, een Atlan-tische tonijnsoort, die eveneens zeer zelden in wa-ter van minder dan 15°C wordt waargenomen. De Gewone Dolfijn is aan de Belgische kust zeer zeldzaam: er zijn een zestal oudere vondsten uit de vorige eeuw, echter alle met onzekere herkomst. Er is slechts één recente vondst: op 10 maart 1984 spoelde een dood exemplaar in staat van ontbin-ding aan in De Panne.

– Op 1 september 1986 werd, vanop een Nieuw-pooritse vissersboot ter hoogte van Oostende een tamelijk grote walvis gezien. Men zag een fontein spuiten, het dier kwam om de 4 à 5 minuten boven. Op 19 september werd het opnieuw waargenomen, op 5 mijl voor de kust ter hoogte van De Panne. Het werd nu beschreven als ongeveer 10 meter lang en zwart. Nadien zou het nog met de verrekijker vanuit een appartement op de zeedijk te Nieuwpoort zijn waargenomen.

Gewone Dolfijn dood. Zeebrugge (10-01-'86) Foto J. Van Gompel

Op 23 oktober dan, spoelde te Blankenberge een dode Griend aan. Het 5,5 meter lange dier was in staat van ontbinding en waarschijnlijk al een 3 tot 4 weken dood. Het kon gedetermineerd worden aan de lichaamslengte, de duidelijke voorhoofdsbult en rugvin, de lange borstvinnen en het aantal tanden. De tanden waren sterk afgesletten, enkele afge-broken. In de pers werd deze vondst verkeerdelijk gemeld als een van een Witte Walvis of Beloega, afgaand op de witte kleur van de rottende huid. Zowel de afmetingen (door de waarnemers, zoals meestal het geval is, groter geschat dan de werke-lijke maten, maar duidelijk een middelgrote soort) als het tijdstip van de vondst in vergelijking met de waarnemingen, laten toe met vrij grote zekerheid te besluiten dat het om hetzelfde dier ging. Typisch voor de Griend is ook de duidelijk zichtbare "fontein", wat eveneens overeenkomt met de waarnemingen in september.

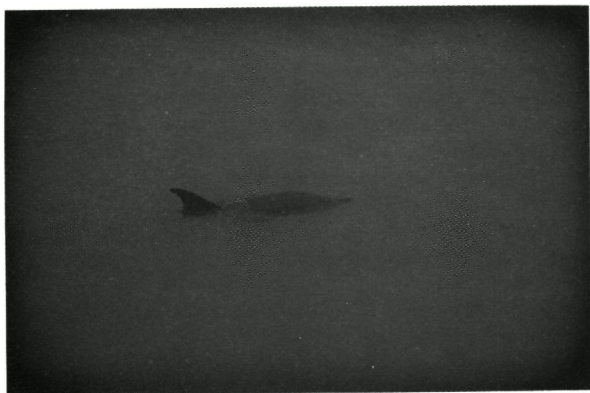
Grienden leven meestal in groepen in koele zeeën, meestal pelagisch. Mannetjes worden tot 8,5 meter lang, vrouwtjes tot 6 meter. De Griend is een onre-gelmatige verschijning in de Noordzee. Voor ons land zijn er 5 gevallen uit de vorige eeuw, en er is een recente vondst in 1975 in De Haan.

– Op 27 januari spoelde, na een zware storm, nog een grote walviswervel aan op het strand te Kok-sijde.

Phocidae

Gewone Zeehond

– Op 15 januari 1986 zwom een jonge zeehond binnen in het RMT-dok te Oostende. Wegens het stormweer diende de toegangssluis tot het dok echter gesloten te worden tot 24 januari. Het diertje

Gewone Dolfijn zwemmend in de haven van Zeebrugge (10-01-'86)

Foto J. Van Gompel

Griender aangespoeld te Blankenberge (23-10-'86)

Foto J. Van Gompel

was al die tijd zeer levendig, had voldoende voedsel in het visrijke dok, waarin bovendien door de RMT een vlot werd geplaatst om het toe te laten op het droge te komen rusten. Op 24 januari werden de sluisen dan gedurende drie uur geopend, waarop het naar zee zwom. Op 27 januari zagen we hetzelfde dier, goed herkenbaar aan de ongekleurde, bleekgrijze rug, op het strand te Zeebrugge. Het was nog steeds zeer levendig en vluchtte bij benadering telkens naar zee. Het werd op dezelfde plaats nogmaals gezien op 31 januari.

– Op 30 januari zag de heer R. Maes, een helikoptertechniek, om 14 uur vanuit zijn toestel een zwemmende zeehond op 5 mijl ten NO van Cadzand.

– Op 13 februari zat een jonge zeehond, een sterk gevlekt exemplaar, in de haven van Nieuwpoort (J. Jacques). Hij werd er nog verscheidene keren opnieuw waargenomen, tot 7 april. (Tot half maart overwinterden er ook in Duinkerken tot een 5-tal zeehonden, meded. Y. Baptiste).

– Op 19 en 20 juni werd er door de zee reddingsdienst te Blankenberge een jonge zeehond van ongeveer een jaar oud waargenomen, zwemmend voor de kust (meded. M. Peeters).

– Op 27 juli rustte een jonge zeehond op een golfbreker te Bredene, men kon hem tot op een paar meter benaderen (F. Meeschaert).

– Van jonge dieren, geboren in 1986, strandden er weer een drietal: een eerste werd gesignaleerd op de Schelde op 2 augustus. Nadien zwom het in de dokken in Antwerpen, en nog later op het Albertkanaal. Hier werd het opgehaald door de Zoo van Antwerpen en ondergebracht in de Babyzoo, waar het enkele dagen later overleed. Een tweede, nauwelijks 50 cm lang, werd op 21 augustus gezien, zwemmend voor de kust te Blankenberge. Het kwam 's avonds rusten op het strand waar het werd opgehaald en overgebracht naar Pieterburen. Een

derde zat op 3 september op een golfbreker te Oostende. Hij zwom bij benadering weg in zee.

– Tijdens de zomer, nl. op 10 augustus, werd te Oostende ook een volwassen zeehond waargenomen. Drie medewerkers van het plaatselijk vogelsiel probeerden hem naar zee te dragen, maar hij was te zwaar. Waarschijnlijk heeft het dier later op eigen kracht de zee bereikt.

Grijze Zeehond

– Eind december spoelden twee jonge Grijze Zeehonden aan, telkens te Oostende, na zwaar stormweer. De eerste op 17 december, een mannetje van 1 meter lang, was pas 4 weken oud en zeer mager, het woog slechts 15 kg. Een tweede, een vrouwtje van 2 maand oud, strandde op 26 december en had een infectie in een kaak. Beide dieren werden overgebracht naar het verzorgingscentrum van Pieterburen, waar ze spoedig herstelden. Deze twee waren het 9de en 10de geval voor België, de vorige was eveneens een heel jong dier in december 1982.

Grijze Zeehonden zijn groter dan de Gewone Zeehond, volwassen mannetjes bereiken 280 kg. Meer dan 60% van alle Grijze Zeehonden leeft op de rotskusten van Groot-Brittannië. De jongen worden er van eind september tot in december geboren.

Addendum:

Betreffende twee vroegere strandingen, die tot nu toe onbekend of onzeker waren gebleven, zijn thans nieuwe gegevens bekend:

– Op een reeks foto's, gemaakt door een Britse toeriste te Blankenberge in 1927 is te zien hoe ten westen van het staketsel een middelgrote walvis werd gevangen. De lengte van het dier (bijna 10 meter), de grote, iets naar achter gekromde rugvin, tamelijk ver naar achter op het lichaam geplaatst, en de ronde kop, laten toe het dier met grote waarschijnlijkheid als een Hille te determineren. In de lijst van alle gekende gevallen, opgemaakt door W. De Smet (1974) wordt een stranding in augustus 1925 te Wenduine vermeld.

Volgens inlichtingen van plaatselijke bewoners zou er een mogelijke tweede stranding geweest zijn in 1927 of 1928, maar wegens het ontbreken van nadere gegevens besluit de auteur dat het mogelijk om hetzelfde exemplaar zou gaan.

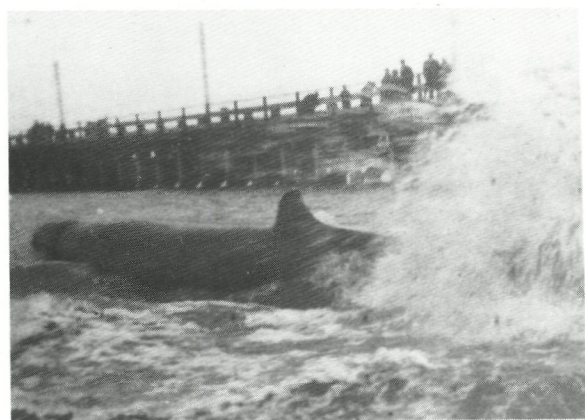
Bovenstaande nieuwe gegevens geven hierover uitsluitel: er was wel degelijk een tweede geval in 1927. Behalve een geval uit de vorige eeuw en een recente vermoedelijke waarneming in 1984, zijn dit de twee enige waarnemingen van deze soort aan onze kust.

De stranding en vangst van een Hille te Blankenberge

Foto's gemaakt door een Britse toeriste in 1927

De walvis zwemmend nabij het staketsel

De naar achter op het lichaam geplaatste rugvin en de ronde kop zijn zichtbaar

Vissers proberen het strandende dier te benaderen

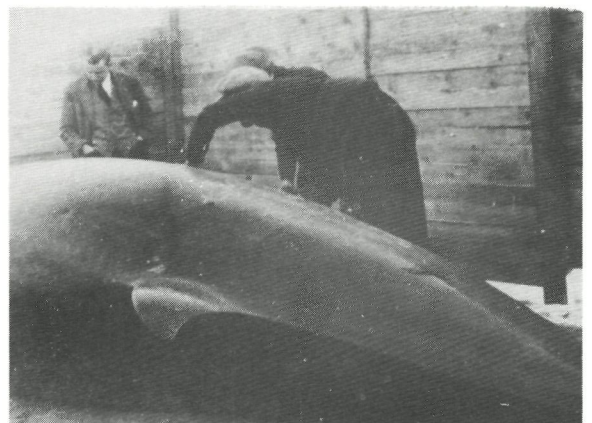
Een touw is rond de rugvin
geworpen

Het dier wordt op het droge
getrokken

De dode walvis op het strand

De gestrande Hille te Wenduine, augustus 1925

- Van de Walrus was tot nu toe slechts één waarneming bekend aan onze kust, nl. in 1976 te Zeebrugge. Dit dier werd later ook in Nederland gezien.

Van Zeebrugse vissers vernamen we dat ook in 1945 een Walrus strandde, eveneens in Zeebrugge. Plaatselijke vissers probeerden toen het nog levende dier de slagstanden uit te slaan met een stok. Dit verhaal werd bevestigd door een tweede bron, het dier zou ter plaatse gedood zijn.

We willen dit verslag besluiten met een oproep om elke vondst of waarneming te melden, hetzij bij ondergetekende (tel. 050/41 55 41), hetzij bij

J. Tavernier op het KBIN te Brussel (tel. 02/648 04 75).

Bibliografie

De Smet W. (1974) Inventaris van de Walvisachtigen van de Vlaamse kust en de Schelde. *Bulletin KBIN* 50.1.

Van Gompel J. (1985) Jaarverslag Zeezoogdieren 1983 en 1984. *De Wielewaal* 51, 239-243.

*Dr. J. Van Gompel, Koninginnelaan 40,
8370 Blankenberge*

Zoekertje

Te koop gevraagd: Platen met vogelzang "Hoor de vogels", nrs. 1, 2, 3, 4, 7, 17. Zich wenden Dhr. R. Lorez, Stationstraat 161, 8740 Deerlijk. Tel. 056/77 67 36

Voor U gesprokkeld

- Grutto's broeden nu 14 dagen vroeger dan 70 jaar geleden.
- Het julinummer van "Het Vogeljaar" is volledig gewijd aan de Oeverzwaluw.
- 13(!) vogelsoorten mochten er nog gevangen worden in het Waalse Gewest tussen 1 oktober en 11 november 1987: Zanglijster, Geelgors, Grauwe Gors, Rietgors, Vink, Keep, Kneu, Frater, Sijs, Putter, Kruisbek, Groenling en Goudvink. Wanneer komt aan deze schande een einde?
- Een nest van de Buidelmees in de Maasvallei in 1987 werd ofwel vernietigd door een onwetende visser ofwel verzameld door een eiervverzamelaar.
- Meer dan 1500 paar Ooievaar broeden in Estland (S.U.); tegenover 1974 is dat een stijging van meer dan 400 koppels.
- Wanneer een Parelduiker 260 vleugelslagen per minuut produceert, haalt hij een topsnelheid van 120 kilometer per uur.
- In 1986 werden er in België 490.382 vogels geringd; daarvan waren er 58.413 Graspiepers, 28.955 Zwartkoppen en 20.488 Heggemussen: de top drie. Wie zei er ook weer dat er zo veel Merels waren?
- Een stopplaats van Kraanvogels in de Gironde (Frankrijk) op weg naar de overwinteringsgebieden wordt natuurreserveaat dank zij de financiële steun van de E.G. en Franse ... jagersverenigingen.
- De Roodkeelpieper is een gewone overwinteraar van Egyptische landbouwgebieden, terwijl de Braamsluiper er in tuinen overwintert.
- Een vrouwtje van de Buidelmees broedde in West-Duitsland in één seizoen (1986) twee maal; pittige bijzonderheid: de 2 broedplaatsen lagen meer dan 200 kilometer van elkaar verwijderd.
- De Kauwen van Zichem (prov. Brabant) zijn verzet op okkernoten. Om aan de zachte inhoud te geraken vliegen de Kauwen eerst tot op de toren van de kerk van Zichem, dan werpen ze de noot naar beneden en kraken eerst de bolster en daarna de schaal op het baanvlak beneden de kerk. Regelmatig komen er noten op geparkeerde auto's terecht; voor de Kauwen geen zorg, maar de auto-eigenaars zijn er woedend om.

Bronnen: *British Birds* 80/10, *Common Birds of Egypt* (1985), *De Giervalk* 76/1, *Feuille de contact Aves* 1987/5, *Grasduinen* 1987/10, *Het Vogeljaar* 35/3.

R. De Fraine

Diepste zeedieren

De diepste kolonie zeedieren die ooit is gevonden, is nu ontdekt ten ZW van de Japanse hoofdstad Tokio. Op vierduizend meter diepte ontdekte de Franse duikboot "Nautilus" krabben, slakken en vissen van verschillende soorten. Kolonies van zeedieren worden zelden op een diepte gevonden die groter is dan 2600 m. De diepste die vóór de vondst van de "Nautilus" werd ontdekt, was nabij de Galapagoseilanden, 3300 m onder het zeeoppervlak. Maar niet alles wat de Fransen vonden was zeldzaam: tussen de dieren dreef ook een plastic draagtas uit een bekende supermarkt! (uit *EOS* okt. 1985 blz. 31)

Landbouw en meststofgebruik

De Deense milieuminister stelde onlangs een plan voor om de vervuiling van de Deense kustwateren tegen te gaan. Grote wateroppervlakten worden immers niet meer genoeg doorlucht, met alle nefaste gevolgen van dien voor schaaldieren, vissen en kreeftachtigen, vooral langs de oostelijke kusten.

Het plan wil de normen verstrengen voor het lozen van afvalwater, voor de zuivering van industriële afvalstoffen en ook voor de verspreiding van grote hoeveelheden organische resten, zoals mengmest door de landbouw.

(uit *Landbouwleven* 24.04.1987)

Respect voor beschermde soorten in Frankrijk

Het reserveaat van de Poteau, in het Franse gebied Gironde-Landes (Frankrijk), vormt een goed voorbeeld van directe bescherming van het leefmilieu van de wilde fauna: de jagersverenigingen hebben met een aantal natuurbeschermers een gebied van 5800 ha gereserveerd als toevluchtsoord voor Kraanvogels en een beheersplan opgesteld van bijna 1 miljoen F. De EEG gaat dit project financieel ondersteunen.

De situatie van de Wolf in de Apennijnen

Volgens de tellingen in 1979 en 1984 in verschillende gebieden (het Nationale Park de Abruzzo, Moriella, Monti della Tolpa) bestond de wolvenpopulatie uit zo'n 200 exemplaren; de Gruppo Lupo in Italië schat dat er in 1986 ongeveer 250 Wolven waren.

De risico's van het gebruik van onkruidverdelgingsmiddelen in de landbouw

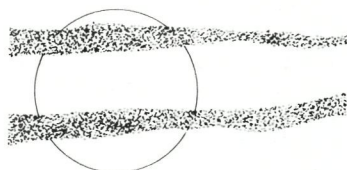
Uit onderzoek in Zweden is gebleken dat mensen die met onkruidverdelgingsmiddelen omgaan die bepaalde giftige bestanddelen bevatten (zoals

chloorhoudende carbolzuren) meer risico lopen om weefselgezwollen te krijgen, de ziektes van Hodgkin en bepaalde tumoren. In de Verenigde Staten hebben onderzoekers aangetoond dat mensen die jaarlijks meer dan 20 dagen worden blootgesteld aan dergelijke verdelgingsmiddelen 6 maal zoveel gevaar lopen een tumor te krijgen. De onmiddellijke giftige gevolgen van contact met pesticiden zijn al redelijk lang bekend maar de gevolgen op lange termijn beginnen zich pas nu te openbaren, en men heeft alle redenen om zich zorgen te maken over de zeer schadelijke gevolgen van nog relatief onbekende producten.

(Uit de Nieuwsbrief Natuur nr. 87-3 van de Raad van Europa)

H.Franckx

Wel en wee in onze afdelingen

Afdeling Mechelen viert Gouden Jubileum

Het was in 1987 precies vijftig jaar geleden dat afdeling Mechelen officieel werd opgericht, als derde in de reeks van "De Wielewaal", na Antwerpen en Turnhout.

De eigenlijke verjaardag, 28 juni, viel op een zondag. Van die gelegenheid werd gebruik gemaakt om de nog in leven zijnde stichters en "werkers van het eerste uur" uit te nodigen op een receptie op het domein Tivoli. Ook de Heer Joris, Burgemeester van Mechelen en Schepen Van Esbroeck woonden de kleine plechtigheid bij. Voorzitter H.Franckx en secretaris F.Van den Broeck vertegenwoordigden de Raad van Bestuur van De Wielewaal.

De eerste levensjaren van onze afdeling werden even doorgelicht, wat ons vervult met dankbaarheid voor het initiatief van de stichters, en heimwee naar de tijd dat er nog door de velden van Mechelen naar Bonheiden kon gewandeld worden. Het was voor velen een blij weerzien, waar veel herinneringen werden opgehaald en waar anekdotes uit de oude doos weer boven kwamen. De stichters werden bedacht met een klein geschenk en hun dames met een bloempje. Met dankbaarheid werd ook terug gedacht aan het vele gepresteerde werk in de voorbije jaren: de dagelijkse besommeringen van tochten en voordrachten, van mededelingsblad typen en verzenden, van brieven schrijven en verslagen maken, maar ook aan de montage van diareeksen, het opmaken van diverse tentoonstellingen, het samenstellen van folders over kikkers en knotwilgen. Uren en dagen van onvermoeibare inzet, de natuur en onze afdeling ter ere ! Ook voor de leden

van nu was er gelegenheid om te feesten. Op 29 augustus was er een barbecue op een sfeervolle Krankhoeve in Bonheiden. De Wielewalers konden onbezorgd aan tafel schuiven, want een "beroeps" serveerde de heerlijkste hapjes op de borden. De rustige en gezellige sfeer bracht de avond naar een tevreden einde.

Ook nog ter gelegenheid van het 50-jarig bestaan dook R.Absillis in zijn verzameling filmopnamen, en monteerde de beste stukken tot een wandeling in de natuur doorheen de vier seizoenen. Een omvangrijk werk dat veel geduld vroeg, maar het resultaat belooft de moeite.

Met een officiële ontvangst op het Stadhuis op 8 november werden de feestelijkheden besloten. Naar traditie mocht de afdeling de Gouden Medaille in ontvangst nemen, en aan de Stad werd als geschenk een Eik aangeboden. Hij zal een plaats vinden in het domein Tivoli, als een levend symbool van een vruchtbare werking in het verleden en van nog vele verwachtingen naar de toekomst toe.

Nagekomen bericht

Op 14 december 1987 ontving afdeling Mechelen de Prijs voor Culturele Werking van de Stad Mechelen (25.000 F) om haar vijftigjarige activiteit te belonen.

Uit het wetstraatje

Enkele recente wijzigingen van de reglementering in verband met fauna en flora.

1. Bij besluit van de Vlaamse Executieve van 28 oktober 1987 (Belg. Stbl. van 14 november 1987) werd, in uitvoering van de Beneluxbeschikking M(83)17 van 24 september 1984 het gebruik van wapens en munitie geregeld bij de jacht in het Vlaamse Gewest.

Naast de uitdrukkelijke aanwijzing van een aantal wapens en middelen waarvan het gebruik bij de jacht verboden is, worden ook voor de toegestane wapens en munitie grenzen gesteld, derwijze dat alleen die munitie die voldoende trefkracht bezit om het wild onmiddellijk te doden, toegestaan wordt.

Speciaal werd zorg gedragen om de beruchte "long-rifle" .20 niet meer toe te staan voor de weidelijke jacht.

Ook wordt het gebruik bij de jacht verboden van semi-automatische of automatische geweren waarvan het magazijn meer dan twee patronen kan bevatten, evenals geweren voorzien van een geluidsdemper of kunstmatige lichtbron om de prooi te verlichten.

Het gebruik van te kleine of te grove hagel wordt eveneens verboden, evenals gebruik van munitie die niet vervormt bij het treffen.

De vroegere reglementaire bepalingen inzake het gebruik van projectielen bij de jacht, werden opgeheven. De bepalingen van de algemene wet van 3 januari 1933 op het gebruik van en de handel in wapens en munitie in het algemeen blijven uiteraard ongewijzigd.

In Wallonië werd een gelijkaardig besluit betreffende het gebruik van wapens en munitie bij de jacht getroffen op 4 juni 1987 (Belg. Stbl. van 14 juli 1987).

2. Ingevolge het arrest van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen te Luxemburg van 8 juli 1987, werden, bij besluit van de Vlaamse Executieve van 4 november 1987 (Belg. Stbl. van 28 november 1987), de lijsten der als wild gerangschikte soorten aangepast in overeenstemming

met:

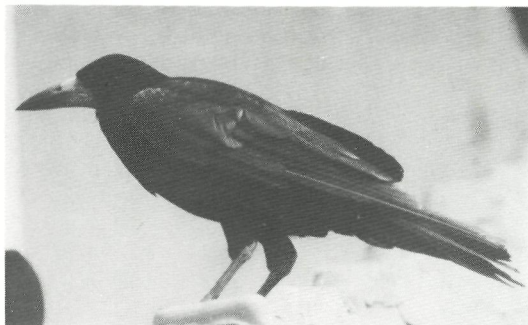
- de richtlijn 79/409/EG van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand;
- de Beneluxbeschikking M(87)2 van 23 juni 1987.

De wildcategorie "grofwild" van artikel 1 bis blijft ongewijzigd maar de drie andere wildcategorieën worden gewijzigd in een beperkende zin.

In de categorie "kleinwild" worden vier lijsterachtigen als wild geschrapd (Grote Lijster, Kramsvogel, Koperwiek en Merel) evenals de Kwartel. Het aantal kleinwildsoorten is dus beperkt tot 6 (voorheen: 10 soorten).

Bij de categorie "waterwild" worden de als wild gerangschikte eenden en ganzen nu met hun soortnaam aangeduid i.p.v. door de algemene benaming "alle soorten ganzen en eenden voor zover deze vogels niet als pluimvee worden gehouden". Tevens worden de Kokmeeuw, de Zilvermeeuw en de Poelsnip in Vlaanderen niet meer als wild gerangschikt. Deze wildcategorie bevat thans nog 21 soorten i.p.v. 53 soorten.

Tenslotte worden in de categorie "overig wild" de Zwarte en de Bonte Kraai, de Ekster, de Gaai, de Kauw en de Roek evenals de Otter en twee zeehondensoorten als wild geschrapd. Deze wildcategorie bevat thans nog 12 soorten tegen vroeger 21 soorten.

Eigenlijk zou de Roek nu op beide oren mogen slapen, maar ...

Foto A.C.Zwaga

De thans niet als wild gerangschikte vogelsoorten vallen automatisch onder de bepalingen van het KB van 9 september 1981 betreffende de bescherming van vogels in het Vlaamse Gewest.

Om rekening te houden met voormeld arrest van 8 juli 1987 en teneinde in bepaalde gevallen een verantwoorde bestrijding van enkele zeer talrijke soorten toe te staan waar geen andere bevredigende oplossing bestaat, werd, bij een ander besluit van de Vlaamse Executieve van 4 november 1987 (Belg. Stbl. van 28 november 1987), de bestrijding van Huismussen (niet meer van Ringmussen), van Spreeuwen, van Kok- en Zilvermeeuwen en van de Zwarte Kraai, de Ekster en de Gaai (niet van de Bonte Kraai, de Roek en de Kauw) toegestaan aan een beperkt aantal met name genoemde personen, op bepaalde terreinen en tijdens beperkte perioden. De bestrijding mag worden uitgevoerd met vuurwapens, zonder jachtverlof, met roofvogels waarvan het bezit regelmatig is toegestaan en met afschrikingsmiddelen. Voor de bestrijding van de drie kraaiachtigen is ook het gebruik van trechters vallen geoorloofd onder bepaalde voorwaarden.

Het bezit, het vervoeren en verhandelen van Kok- en Zilvermeeuwen, van Eksters, Gaaien, Zwarte Kraaien en Kauwen is vrij.

De drie niet meer als wild gerangschikte zoogdieren, met name de Otter, de Gewone Zeehond en de Grijze Zeehond worden, door een derde besluit van de Vlaamse Executieve van 4 november 1987 (Belg. Stbl. van 28 november 1987) opgenomen in de lijst der volledig beschermde dieren, vastgesteld door het KB van 22 september 1980 houdende maatregelen ter bescherming in het Vlaamse Gewest van bepaalde in het wild levende diersoorten die niet onder toepassing vallen van de wetten op de jacht, de riviervisserij en de vogelbescherming.

Opgezette exemplaren van deze drie soorten die thans in het bezit zouden zijn van particulieren, moeten worden opgenomen in een inventaris die moet worden gedeponneerd bij de burgemeester en bij de politierechtbank van het kanton, binnen de drie maanden volgend op de datum van publicatie van het besluit in het Belgisch Staatsblad.

3. In Wallonië werd ook ten dele gevolg gegeven aan het arrest van 8 juli 1987 van het Hof van Justitie van de Europese Gemeenschappen.

Een besluit van de Waalse Gewestexecutieve van 17 september 1987 (Belg. Stbl. van 29 september 1987) wijzigt het KB van 20 juli 1972 dat nog altijd de basis vormt van de vogelbescherming in Wallonië.

De Waalse reglementering slaat nu ook, zoals dit in Vlaanderen sinds november 1985 het geval is, op alle vogelsoorten van de 12 landen van de EG. Tevens wordt het verwijderen van nesten tegen

huizen beperkend geregeld, worden de kleurafwijkingen onder de algemene reglementering van 1982 gebracht en wordt de bestrijding van bepaalde soorten beperkt.

Een ander besluit van de Waalse Gewestexecutieve van 17 september 1987 (Belg. Stbl. van 29 september 1987) bepaalt dat de jaarlijkse bevoorrading in vogels uit de vrije natuur in Wallonië alleen kan gebeuren voor soorten waarvan de voortplanting in gevangenschap niet voldoende is of ter vermindering van inteelt. Maximaal 12 vogels per bevoorradener en per vangstperiode mogen worden gevangen. De Waalse Executieve bepaalde terzelfdertijd de 15 soorten waarvan een bevoorrading kan worden toegestaan en waarvoor de daarbij aansluitende handelingen inzake het vervoer, het bezit en de tentoonstelling geoorloofd zijn binnen de grenzen bepaald door het besluit van de Waalse Gewestexecutieve van 28 juli 1982. De aanduiding van de in 1987 te bemachtigen soorten (alle 15 hierboven vermelde soorten) gebeurde bij besluit van de Waalse Gewestexecutieve van 17 juli 1987 (Belg. Stbl. van 23 september 1987).

Het besluit waarbij in het Vlaamse Gewest de bevoorrading van de vogelliefhebbers en de vinkeniers van 10 oktober tot 11 november mag plaatshebben voor vier soorten (Vink, Groenling, Keep en Sijs) werd getroffen op 9 september 1987 (Belg. Stbl. van 17 september 1987).

4. Op 9 juli 1987 heeft de Waalse Gewestexecutieve een besluit uitgevaardigd over de bescherming van de insecten (Belg. Stbl. van 28 oktober 1987). Dit besluit vervangt het vroegere besluit terzake van 19 november 1985. In Wallonië bestaan er thans drie besluiten m.b.t. de bescherming van de fauna. De inhoud van deze drie besluiten stemt in grote mate overeen met de inhoud van het in het voorlaatste lid van punt 2 hierboven vermelde KB van 22 september 1980 voor het Vlaamse Gewest.

S.Tys

Van 30 april tot 7 mei gaat de Wielewaalafdeling Antwerpen Zuid voor de 19de maal naar Terschelling en Vlieland. Richtprijs 11.000 F. Inschrijvingsgeld 3.000 F. op pcr 000-0178083-88 vóór 15-02-88. Reisleiding: A.Deceuninck i.s.m. Mevr. S.Vanminsel en Dhr. P.Geeraedts. Organisatie: A.Uyttendaele, tel. 237 35 34.

VERENIGINGSBERICHTEN

JANUARI

- 2 – **Lier.** Wandeling in de omgeving van Herentals. Vertrek: 13 u. station Lier, 13.30 u. sportcomplex Herentals. Leiding: M.Vermyn (03/481 94 79). Mee te brengen: warme kledij, waterdicht schoeisel, kijker. Einde: 17 u. Herentals.
- 8 – **Netevallei.** Neteling. Maandelijks dia- en praatavond in het lokaal Leopoldlei 81 Hallaar om 20 u.
- 9 – **Klein-Brabant.** Beheerswerken reservaat "Scheldemeersen van de Notelaer". Neem contact met de conservator H.D'Hertefelt tel. 03/889 72 86.
- 9 – **Leuven.** Daguitstap Zeeland. Vertrek: 7.30 u. Leuven station, hoek "Post". Leiding: H.Blockx. Mee te brengen: warme kledij, telescoop, picknick. Einde: 19 u. Leuven station.
- 10 – **Antwerpen Zuid.** Vogelobservatie te Bath en de Kreekrak. Vertrek: met eigen wagens aan het station van Oude God om 8.30 u. Aansluiting ook mogelijk aan molen te Lillo bij uitgang Thijsmanstunnel. Leiding: R.Deman tel. 645 46 65 en R.Vansevenant tel. 828 22 36
- 10 – **Beveren.** Nestkastenactie i.h. Hof ter Saksen. Vertrek: ingang v.h. Hof ter Saksen Beveren. Leiding: H.Van den Eeckhout.
- 10 – **Brugge.** Ganzenocht in de regio. Eigen wagens. Vertrek: Brugge station om 13.30 u. Leiding: G.Orbie. Mee te brengen: kijker, telescoop, laarzen, warme excursiekledij. Einde: Brugge station 17.30 u.
- 10 – **Kortrijk.** Vogelexcursie naar Uitkerke en Ramskapelle. Vertrek: 7.30 u. Veemarkt (rond punt) te Kortrijk. Leiding: Y.Feryn.
- 10 – **Nete en Aa.** Voormiddagtocht met eigen wagens naar de waterspaarbekkens te Oelegem. Vertrek: Herentals Klein Sas 8.15 u.. Bouwel De Lindekens 8.30 u. Leiding: J.Drybooms. Mee te brengen: telescoop... Einde: 12 u. ter plaatse.
- 10 – **Waregem.** Nieuwjaarstocht in Nokere (o.a. Nokere meersen), gevolgd door een gezellig samenzijn. Vertrek: kerk Nokere om 14 u. Leiding: L.Kinds. Mee te brengen: warme kledij, laarzen, verrekijker, veldgidsen.
- 15 – **Krekenland.** Dia-avond. G.Robbrecht: "Fauna en Flora van Joegoslavië" in het Landbouwershuis. Markt te Assenede.
- 15 – **Lier.** PWG-vergadering + beheerswerken. Vastleggen activiteiten plantenwerkgroep, om 20 u. in het clublokaal, Rolwagenstraat 10 Lier. Leiding: A.De Jonghe.
- 15 – **Mechelen.** Ledenavond in café Den Halm om 19.30 u.
- 15 – **Ninove-Geraardsbergen.** Dia-avond over de natuur met als thema's "Met open oog" (wandeling langs het strand, in de Kempen en in de Ardennen) en "De natuur rondom ons" in zaal Pallieter te Outer om 20 u. E.H. P.Steps verzorgt de dia's.
- 16 – **Antwerpen Zuid.** Dia-avond door A.Huysmans over "De nationale parken der Pyreneeën" en "De Argonne in N.O. Frankrijk" in kasteel Steytelinck, St.-Bavostraat te Wilrijk om 20 u. Leiding: R.Vansevenant tel. 828 22 36
- 16 – **Hageland-Zuiderkempen.** Dia-avond in zaal Antwerpen-Abdij Averbode. Evolutie van de roofvogels in de Demervallei van Sperwer, Bruine Kiekendief en Boomvalk. Unieke beelden van eigen leden. Aanvang 20 u.
- 16 – **Kievit.** Blokkersdij en Linker Oever te Antwerpen. Vertrek: Beerse parking centrum om 8.30 u. Leiding: W.Gommeren. Mee te brengen: verrekijker, warme kledij, lunchpakket. Einde: Beerse 17 u.
- 16 – **Wulp.** Ledenavond met gedeeltelijke bestuursverkiezing. Werk van eigen leden, in de Heischuur om 20 u.
- 16-17 – **Denderland.** Waterwildtelling. Vooraf F.Schoeters contacteren, tel. 052/21 16 13
- 16 – **Mol.** Ledenfeest en ontmoetingsavond met Wielewaal-Mol in zaal De Koestel te Mol-Sluis. Om 18.30 u.: Postelse koffietafel aan 250 F per persoon (inschrijven bij secr. J.Sas 014/31 26 57). Om 20 u.: gezellig samenzijn met dia's. Overzicht activiteit WA en JNM Mol + aanwezigheidstombola. Iedereen is welkom en brengt een prijsje mee.
- 16 – **Rupelstreek.** Galgenschuur en Kuifeend. Vertrek: 9 u. tribune Boom, 9.30 u. molen van Lillo. Leiding: H.De Ceulaer. Mee te brengen: telescoop, verrekijker, laarzen, vogelgids, eten en drinken voor 's middags. Einde: 18 u.
- 17 – **Antwerpen Centrum.** Autocaruitstap op zoek naar ganzen in de omgeving van Kerkwerf en Brouwersdam. Vertrek: Rooseveltplein Antwerpen (atheneum) om 8 u. Prijs 375 F (jongeren en gepensioneerden 325 F). Inschrijven door storting op rekening nr. 000-0087473-76 van de Wielewaal Merksem. Leiding: R.Huysmans.
- 17 – **Denderland.** Winterwandeling in het stadspark en het Osbroek te Aalst. Vertrek: hoofdingang stadspark, Parklaan te Aalst om 14.30 u. Leiding: P.Van den Bremt, bioloog. Mee te brengen: kijker, loep. Einde: 17 u.
- 17 – **Klein-Brabant.** Dagtocht met eigen wagens naar de Westerschelde. Observatie van ganzen en watervogels. Leiding: F.Meeus. Vertrek: Romeo Rijksweg Bornem 9 u.
- 17 – **Land van Waas Zuid.** Ganzenocht in Damme en omgeving. Vertrek: 8.30 u. stadhuis St.-Niklaas, 10 u. stadhuis op de markt te Damme. Mee te brengen: picknick.
- 17 – **Lier.** Fietstocht Anderstad, AWW's en Walem. Vertrek: 9 u. Zimmertoren Lier. Leiding: T.Depauw. Mee te brengen: kijker, telescoop, knapzak, handschoenen. Einde onbepaald.
- 17 – **Maasland.** Grintgatenwandeling langs de Maas, Belgische zijde. Vertrek: parking Bospoort Maaseik om 13 u. Leiding: G.Rutten. Mee te brengen: vogelgids, verrekijker, laarzen.
- 17 – **Mandelstreek.** Uitstap naar Hollands Zwin en Krinkeldijk te Oostkerke met eigen wagens. Vertrek: Polenplein om 8.30 u. Leiding: M.Dumoulin.
- 17 – **Meetjesland.** Halve dagtocht naar de Noorddijk en het Leopoldskanaal te Watervliet en Boekhoute. Vertrek: markt Eeklo om 13 u. Leiding: E.Colpaert en M.Boone.
- 17 – **Netevallei.** Averegetenwandeling. Maandelijks wandeling in wandelbos De Averegeten te Hallaar. Vertrek: parking Boonmarkt om 10 u. Leiding: D.Van Tricht. Mee te brengen: laarzen, kijker. Einde: 11.45 u.
- 17 – **Scheldeland.** Waterwildtelling. Vertrek: 8.30 u. Markt Wetteren. Leiding: G.Meganck. Meebrengen: laarzen, verrekijker.
- 17 – **Schelde en Leie.** Voormiddagwandeling in de meersen te Zingem met speciale aandacht voor de watervogels en overwinterende roofvogels. Vertrek: Scheldebrug te Zingem om 8.30 u. Leiding: J.Vanheuerswyn. Mee te brengen: laarzen, verrekijker, handschoenen. Einde: 11.30 u.

- 17 – **'sHeerenbosch**. Uitstap naar het Land van Saeflinghe en de Zeeuwse Polders. Vertrek: Buggenhout station 8 u. Leiding: F.Moes. Mee te brengen: verrekijker en laarzen. Einde: 20 u.
- 17 – **Stern**. Wandeling door de Scheldevallei te Zevegem. Vertrek: 9 u. Kerk Zevegem. Leiding: W.Galle. Einde: 11.30 u.
- 17 – **Westland**. Daguitstap Meetkerke. Dudzele, Zeebrugge. Vertrek: 9 u. stipt aan het stadhuis van Ieper. Eigen vervoer. Mee te brengen: laarzen, regenkleidj. picknick.
- 20 – **Antwerpen Centrum**. Dia-avond: "Venezuela, een vogelparadijs" door M.Van Beirs in de Keurvelszaal van de Zoo te Antwerpen (Koningin Astridplein) om 20 u.
- 21 – **Denderland**. Werkgroep botanie: leren determineren binnen één plantenfamilie in zaal 't Apostelken, Albrechtlaan te Aalst om 20 u. Leiding: P.Van den Bremt. Einde: 22 u.
- 22 – **Brechtse Heide i.s.m. Voorkempen**. Dia-avond "Extremadura" door J.Van Heuverswyn. Aanvang: 20 u. in de "Lusthof" achter de "Toverfluit" te Halle.
- 22 – **Meetjesland**. Filmavond ons gebracht door F.Van Opstal met als onderwerpen: 1. De Shetland-eilanden (broedplaats van Jan van Gent). 2. De Jan van Gent. 3. De Pimpelmees, in het stedelijk auditorium in de Garenstraat te Eeklo om 20 u. F.Van Opstal behaalde een eerste prijs op het Internationaal Filmfestival van Barcelona.
- 23 – **Lier**. VWG-uitstap richting Zeeland. Vertrek: 7 u. Lier station o.l.v. D.Colin. Meebrengen: kijker, knapzak. Einde: 18 u. Lier.
- 23 – **Merelbeke**. Tocht naar het natuurreservaat "De Gavers" te Harelbeke. In de winterperiode een trekpleister voor talrijke wintergasten. Rondleiding door een gids ter plaatse. Vertrek om 8 u. aan de kerk van Merelbeke centrum. Mee te brengen: warme kledij en verrekijker. Tocht duurt tot 13 u.
- 23 – **Noorderkempen**. Ledenavond in het Gildenhuis te Essen om 19 u. Mee te brengen: een prijsje voor onze tombola.
- 23 – **Scheldeland**. Jaarlijks ledenfeest in "Den Ouden Post" met etentje. Keuze tussen 1. Piepkuikens met dragonsaus en Delphine aardappelen of 2. Varkensgebraad met groentenkrans en kroketten. 350 F per persoon koffie en aperitief inbegrepen. Inschrijven op nr. 001-1264471-55 vóór 10 jan. Keuze duidelijk vermelden. Verder herverkiezing van bestuursleden en dia's over het voorbije jaar. Samenkomst om 20 u.
- 24 – **Kortrijk**. De Scheldemeersen van Waarmaarde en Kerckhove. We verzamelen om 13.30 u. op de Veemarkt (rond punt) te Kortrijk en om 13.45 u. aan het sas van het kanaal Bossuit-Kortrijk te Moen (zijde Keiberg). Leiding: Y.Feryn.
- 24 – **Antwerpen Zuid**. Bezoek aan het natuurreservaat "De Kuifeend" te Oorderen. Vertrek: met eigen wagens aan het station van Oude God om 8.30 u. Leiding: R.Deman tel. 645 46 65 Einde: 12u.
- 24 – **Mechelen**. Bezoek aan Damme en Zeebrugge. Vertrek: station NMBS Mechelen om 8 u. Leiding: E.Kuyken en G.Orbie. Mee te brengen: laarzen en lunchpakket. Einde: station NMBS 19 u.
- 24 – **Voorkempen en Brechtse Heide**. Winterwandeling op de Brechtse Heide. Vertrek: 13.15 u. gemeentehuis Schilde. 13.30 u. Christus Koning Sint-Job. Leiding: J. en A. Ganses.
- 27 – **Klein-Brabant**. Beheerswerken reservaat "Scheldemeersen van de Notelaer". Neem contact met de conservator H.D'Hertefelt tel. 03/889 72 86.
- 30 – **Lier**. Jaarlijks gezellig samenzijn met wandeling en etentje. Vooraf inschrijven. Vertrek: 14.30 u. Leiding: M.Vermeylen (03/481 94 79). Einde: Sluierhoeve, Nijlen.
- 31 – **Antwerpen Centrum**. Winterse parkwandeling in Brasschaat. Bijeenkomst: parking achter de kerk van Brasschaat (centrum) om 10 u. Busreizigers kunnen meerijsen met aanwezige wagens. Leiding: L.Vergaelen. Einde: 16 u.
- 31 – **Antwerpen Zuid**. Autocartocht naar Schouwen-Duiveland. Wie mee wil stort vóór 14-01-88 320. 280 of 240 F. op pcr 000-0178083-88 Vertrek: aan het station van Oude-God om 7.30 u. Leiding: C.Tytgat tel. 449 50 24 na 20 u.
- 31 – **Brugge**. Dagtocht met eigen wagens naar het Veerse meer via Fort Rammekens. Vertrek: station Brugge om 8.30 u. stipt. Leiding: G.Orbie. Mee te brengen: lunchpakket, guldens, excursiekledij, kijker, telescoop... Einde: Brugge 20 u.
- 31 – **Klein-Brabant**. Namiddagtocht: opgespoten terreinen te Kallo. Leiding: C.De Buyzer. Vertrek: Romeo Bornem 13 u.
- 31 – **Mol**. Voormiddagexcursie Schulens Broek. Vertrek: Balen Markt 8.30 u. Vervoer met eigen wagens. Leiding: F.Vreysen.
- 31 – **Nete en Aa**. Voormiddagtocht omgeving de Grote Nete te Gestel. Vertrek: Herenthout (kerk) om 8.10 u. Leiding: S.Wuyts. Einde: 12 u. Herenthout.
- 31 – **Noorderkempen**. Ganzentocht naar N.- en Z.-Beveland. Vertrek: Essen kerk om 8 u. Leiding: F.Broos. Einde: 18.30 u.

FEBRUARI

- 5 – **Merelbeke**. Diamontage "Natuurlijk Spanje" door A.Steyaert, een fotograaf van de bovenste plank, om 20 u. in de St.-Michielsschool, Bergstraat 34. Merelbeke.
- 5 – **Mol**. Dia-avond door J.Henderickx "Van de hak op de tak". Een jaar natuurbeleven met één van onze huist fotografen die ons elk jaar weer weet te verbazen. In de sporthal Mol – grote vergaderzaal om 20 u.
- 5 – **Netevallei**. Neteling. Maandelijks dia- en praatavond in het lokaal Leopoldlei 81 Hallaar om 20 u. Voordracht met dia's over de bosproblematiek in Vlaanderen. Leiding: Kritisch Bosbeheer Vlaanderen.
- 6 – **Klein-Brabant**. Beheerswerken reservaat "Scheldemeersen van de Notelaer". Neem contact met de conservator H.D'Hertefelt tel. 03/889 72 86.
- 6 – **Waregem**. Uilentoct op de Kluisberg. We volgen o.a. van nabij het uitvliegen van de Ransuilen. Unieke natuurbeleving bij valavond! Vertrek: 15.30 u. parking cultuurcentrum Waregem, 16 u. parking zwembad Kluisberg. Leiding: N.Desmet. Mee te brengen: warme kledij, laarzen, verrekijker, veldgidsen. Einde: 20 u.
- 6 – 7 – **Westland**. Weekend naar Lac du Forêt d'Orient (Frankrijk, omgeving Argonne), op zoek naar de Zearend. Inlichtingen en inschrijvingen bij E.Vanhee 056/ 50 17 84.
- 7 – **Antwerpen Zuid**. Pinteling in het zaaltje van het café Hof van Rieth, Molenlei 68 (hoek St.-Hathebrandstraat Morsel) om 15 u. Leiding: A.Wuyts tel. 449 99 11. 25 F. deelname in de kosten ter plaatse te betalen.

- 7 – Beveren.** Voormiddag: vogelwaarneming op Blokkersdijk. Namiddag: wandeling rond de Grote Geul. Vertrek: voormiddag 9 u. Markt te Beveren. Namiddag 14 u. Markt te Beveren. Leiding: C. De Buyzer. Mee te brengen: laarzen.
- 7 – Hageland–Zuiderkempem.** Sneeuwtrip naar de Hoge Venen. (Busuitstap). Vertrek: Testelt Dr.Janssen 7.15 u., Averbode gemeentehuis 7.30 u., Diest Euroshoe 7.45 u. Leiding: J.Van Damme, M.Guisson. Mee te brengen: laarzen, picknick.
- 7 – Kortrijk.** Bezoek aan de omgeving van de Blankaart (Woumen). We verzamelen om 9.30 u. op de Veemarkt (rond punt) te Kortrijk en om 13.30 u. aan BLOSO te Woumen. Volg de wegwijzer BLOSO. Leiding: F.Vandorpe.
- 7 – Krekenland.** Wintertocht te Assenede en omgeving. Vertrek: Markt Assenede 8 u. Leiding: I.Lammens. Einde: middag.
- 7 – Land van Waas Zuid.** Tocht naar de natuurgebieden van Antwerpen–Linkeroever. Vertrek: 13.30 u. stadhuis St.–Niklaas, 14 u. aan de voetbalvelden van voetbalclub St.–Anna. Leiding: R.Maes van Werkgroep Natuurbehoud Linkeroever.
- 13 – Klein–Brabant.** Ledenfeest. Inlichtingen: G.Hielegems 03/889 77 84.
- 13 – Land van Waas Zuid.** Winteravond: Vlinders. Diareeks over vlinders en rupsen om 20 u. in de grote zaal van de Stadsbibliotheek te Sint–Niklaas. Heymanplein 1 (naast Grote Markt). Voordrachtgever: B.Kinds.
- 13 – Leuven.** Daguitstap Antwerpen–Linkeroever. Vertrek: Leuven station hoek "Post" om 9 u. Leiding: M.Bekkers en S.Nelissen. Einde: 18 u. Leuven station.
- 13 – Lier.** Lesavond over reptielen. Ecologie van de hagedissen door D.Bauwens om 20 u. clublokaal Rolwagenstraat 10 Lier.
- 14 – Antwerpen Zuid.** Voormiddagwandeling tussen de Nete en Netekanaal te Lier. Vertrek: met eigen wagens aan het station van Oude–God om 9 u. of aansluiting mogelijk aan de melkerij van Anderstad rond 9.20 u. Leiding: A.Wuyts tel. 449 99 11 en A.Cuyper tel. 440 29 01 Mee te brengen: stevig schoeisel en telescoop.
- 14 – Denderland.** Overwinterende vogels in de St.–Onoifspolder te Dendermonde. Vertrek: Grote Markt te Dendermonde om 14 u. Leiding: F.Schoeters. Mee te brengen: laarzen, verrekijker of telescoop. Einde: 17 u.
- 14 – Maasland.** Zeelandreis per bus. Dagtocht. Vertrek: Bospoort Maaseik 6 u. Meebrengen: laarzen, kijker, knapzak. Inschrijving vóór 1–2–88. 360 F storten op rek.001–0271895–80 t.n.v. A.Vincken As.Opstapplaats langs Rijksweg vermelden.
- 14 – Mandelstreek.** Uitstap naar oude Zeedijk aan Knokke–Brugge en Stuivenskerke, met eigen wagens. Vertrek: Polenplein om 9 u. Leiding: P.Ingelaere.
- 14 – Mechelen.** Antwerpse wateren. Vertrek: station NMBS om 8.15 u. Leiding: L.Benoy. Mee te brengen: kijker, winddichte kleding. Einde: station NMBS 13 u.
- 14 – Meetjesland.** Ganzentocht te Damme. Vertrek: Markt Eeklo om 8 u. Halve dagtocht. Leiding: T.De Schuyter
- 14 – Scheldeland.** Waterwildtelling. Vertrek: Markt Wetteren 8.30 u. Leiding: G.Meganck. Meebrengen: laarzen, verrekijker.
- 14 – Scheldeland.** Wandeling Kalkse meersen. Vertrek: 14 u. Aard Schellebelle. Mee te brengen: laarzen, verrekijker.
- 14 – 'sHeerenbosch.** Wandeling Osbroek–bos te Aalst. Vertrek: Buggenhout station 14 u. Leiding: G.Van Gucht. Einde: 17 u.
- 14 – Stern.** Wandeling Scheldevallei te Eke. Vertrek: 14 u. op de Scheldebrug te Eke. Leiding: K.De Coninck. Einde: 16.30 u.
- 19 – Brugge.** Voordracht door Prof. Dr. Libbrecht: "De spanning tussen ecologisch en economisch denken", om 20 u. Hof van Watervliet, Brugge.
- 19 – Meetjesland.** Twee eigen leden stellen hun dia's voor: 1. "De natuur bij ons" door J.Goethals. 2. "Alpenflora" door E.Colpaert in het Stedelijk Auditorium in de Garenstraat te Eeklo om 20 u.
- 19 – Stern.** Dia–avond "Wildlife of California and Yellowstone". Met spectaculaire beelden van Zeeotters, Bisons, Zeeolifanten en the American way of life om 20 u. Veldstraat 50. Zevergem door J.De Meester, natuurfotograaf.
- 19 – Voorkempem i.s.m. Brechtse Heide.** Dia–avond "Van de hak op de tak" door Dhr. Henderickx. Aanvang: 20 u. in de "Lusthof" achter de "Toverfluit" te Halle.
- 20 – Antwerpen Zuid.** Winteravond van eigen leden verzorgd door Dhr. M.Caillieu over de wilde Europese Orchideeën, gevolgd door een pianorecital door E.Jeurissen en tenslotte brengt E.Gruyaert ons zijn reisindrucken uit Turkije. Aanvang: Kasteel Steytelinck. St.–Bavostraat te Wilrijk om 20 u. Leiding: R.Vansevenant tel. 828 22 36
- 20 – Hageland–Zuiderkempem.** Filmavond door M.Guisson. 1. Het land van de Gardiars. 2. La Ciguena pasa (De ooievaar komt voorbij), in de Abdij Averbode om 20 u. (zaal Antwerpen).
- 20 – Lier.** VWG–uitstap richting Zeeland. Vertrek: 7 u. station Lier. Privé wagens. Leiding: D.Colin. Mee te brengen: knapzak, kijker. Einde: 18 u. Lier.
- 20 – 21 – Ninove–Geraardsbergen.** Jaarlijks eestfeest in het Parochiaal Centrum te Pollare (Ninove).
- 20 – Rupelstreek.** Zwerven door de haven op zoek naar vogels. Vertrek: 9 u. tribune Boom FC, 9.20 u. observatiehut zijde expressweg. Leiding: F.Van de Velde. Meebrengen: vogelgids, laarzen, telescoop, kijker, knapzak. Einde: 18 u.
- 20 – 21 – Scheldeland.** Tweedaagse Schouwen Duiveland met eigen wagens. Logeren "Hotel De Bom". Prijs alles inbegrepen (ook vervoer) 1650 F te storten vóór 1 feb. op nr. 001–1264471–55, Oude Gentlaan 108 9300 Aalst. Vertrek: Markt Wetteren om 7 u. Leiding: J.Van Stiegel. Meebrengen: picknick (eerste dag), verrekijker, laarzen, gidsen en kleding voor overnachting.
- 21 – Antwerpen Centrum.** Halve dagtocht door de Hobokense Polder. Samenkomst aan station Hoboken Polder (einde Berkenrodelei) om 10 u. Leiding: gids van de Werkgroep Hobokense Polder.
- 21 – Kortrijk.** Bezoek aan het Natuurhistorisch Museum Michel Thierry te Gent. Verzamelen om 14.30 u. aan de St.–Pietersabdij, St.–Pietersplein 14, Gent. Leiding: plaatselijke gids.
- 21 – Netevallei.** Averegtenwandeling. Maandelijkse boswandeling in recreatiebos "De Averegten" te Hallaar. Vertrek: parking Boonmarkt om 10 u. Leiding: D.Van Tricht. Mee te brengen: laarzen, kijker. Einde: 11.45 u.
- 21 – Noorderkempem.** Dagtocht naar Schouwen–Duiveland. Vertrek: Essen kerk om 8 u. Leiding: F.Broos. Einde: Essen 19 u.
- 21 – Waregem.** Strand– en polderwandeling tussen De Haan en Wenduine. Dagexcursie met privé wagens. Vertrek: 7.45 u. parking Cult.centrum Waregem. Leiding: Y.Baptiste. Meebrengen: warme kledij, verrekijker, laarzen en veldgidsen. Einde: 18 u.
- 21 – Westland.** Daguitstap met bus naar het Veerse Meer (Zeeland). Voor alle inlichtingen: E.Vanhee tel. 056/50 17 84. Mee te brengen: laarzen, regenkledij, picknick, telescoop en guldens. Einde: 20 u.

- 24 - Brugge.** Zoekwedstrijd voor de jeugd in het kader van de 14-daagse van de natuur. Vertrek: Hof van Watervliet (Brugge) om 14 u. Mee te brengen: schrijfgierief.
- 25 - Brugge.** Voordracht door G.Burggraave en M.Decleer "In en om het Zwin", in het Hof van Watervliet Brugge om 20 u.
- 25 - Denderland.** Werkgroep Botanie: leren determineren binnen één plantenfamilie, in zaal 't Apostelken, Albrechtlaan te Aalst (tegenover kerk Mijlbeek) om 20 u. Leiding: P.Van den Brecht. Einde: 22 u.
- 26 - Denderland.** "Van landschapsbehoud naar landschapsbeheer", ondersteund met dia's. Spreker: P.Van den Brecht. Aanvang: zaal 't Apostelken, Albrechtlaan te Aalst (tegenover kerk Mijlbeek) om 20 u.
- 26 - Kreekenland.** Ledenavond met etentje en natuurkuis in het Landbouwershuis, Markt Assenede om 19 u.
- 27 - Klein-Brabant.** Beheerswerken reservaat "Scheldemeersen van de Notelaer". Neem contact met de conservator H.D'Hertefelt tel. 03/889 72 86.
- 27 - Lier.** Jaarlijkse wandeling naar de vallei van de IJterbeek. Vertrek: 14 u. Zimmertoren Lier. Leiding: H.Janssen en R.Selderslaghs. Mee te brengen: laarzen, kijker. Einde: 17 u.
- 28 - Antwerpen Zuid.** Autocartocht naar Hollands Diep en Goeree-Overflakkee. Wie mee wil stort 310, 270 of 230 F., ten laatste op 12-02-88. Vertrek: om 7.30 u. aan het station van Oude-God. Leiding: C.Tytgat tel. 449 50 24 na 20 u. Mee te brengen: kijker en extra guldens. Indien het niet vriest zijn laarzen gewenst. Einde: 19 u.
- 28 - Brugge.** Museumbezoek, "De natuur in de Vlaamse Primitieven". Vertrek: Groeningemuseum om 14.30 u. Leiding: D.Van Daele. Einde: 17.30 u.
- 28 - Land van Waas Zuid.** Dagtocht naar Zuid-Beveland. Eigen wagens. Vertrek: 8.30 u. aan het Stadhuis van Sint-Niklaas.
- 28 - Mechelen.** Wandeling langs de Nete van Duffel naar Lier. Vertrek: station NMBS 8u., Netebrug Duffel 8.15 u. Leiding: L.Van Oosterwijck. Mee te brengen: laarzen en winddichte kleding. Einde: Netebrug Duffel 12 u.
- 28 - Merelbeke.** Vogeltocht in het Kreekengebied rond Assenede. Vertrek: om 8 u. aan de kerk van Merelbeke centrum. Leiding: W.De Vuyst. Mee te brengen: verrekijker. Einde rond de middag.
- 28 - Mol.** Busreis naar Zeeland: ganzen en andere wintergasten. Inschrijven bij J.Sas (014/ 31 26 57).Plaatsen beperkt ! Vertrek: kerk Wezel 6.30 u., Mol textielfabriek 6.40 u., Dessel kerk 6.50 u. Leiding: J.De Schepper. Meebrengen: knapzak, kijker of telescoop, vogelgids.

MAART

- 5 - Denderland.** Jaarlijkse ledenavond te Aalst.Gegevens in 't Koninkje of bij de secretaris 052/21 09 21. Vooraf inschrijven.
- 5 - Klein-Brabant.** Filmavond "Natuurparken van Amerika" door F.Van Opstal in het Cultureel Centrum Bornem om 20 u.
- 5 - Rupelstreek.** Blokkersdijk en Verdrongen Land van Saetinghe. Vertrek: 9 u. tribune Boom FC, 9.20 u. observatiehut Blokkersdijk zijde expressweg. Leiding:J.Moens. Mee te brengen:laarzen,kijker,telescoop,vogelgids en knapzak. Einde 18 u.
- 6 - Hageland-Zuiderkempen.** Schulensbroek in het vroege voorjaar. Waar eenden thuis zijn. Vertrek: Abdij Averbode 8.30 u., kerk Linkhout 9 u. Leiding: R.De Fraine. Laarzen noodzakelijk.

Verenigingsberichten

RAAD VAN BESTUUR

Enkel punten uit het verslag van de raad van bestuur, gehouden te Turnhout op 3 oktober 1987.

- Ter gelegenheid van de nationale natuurbeschermingsdag zond De Wielewaal een brief naar minister Lenssens i.v.m. de enclave in het Molsbroek. De minister antwoordde dat de aankoopprocedure wordt voortgezet.

- In aansluiting op het thema van de natuurbeschermingsdag "Milieuwetten toepassen nu", zond De Wielewaal een andere brief naar dezelfde minister met het verzoek de beschermde zones volgens de E.E.G.-richtlijn te erkennen. Minister Lenssens antwoordde dat de gebieden aangeduid zijn en dat de procedure verderloopt.

- De Wielewaal protesteerde bij de gemeente Tessenderlo tegen de ruiming van de giftige Grote Laak en het deponeren ter plaatse van dit slik in voor de natuur belangrijke gebieden.

- De Wielewaal verzoekt de ministers Lenssens en Pede het ontwerp van vergunningsplicht voor vegetatiewijziging goed te keuren. Hierdoor moet een aanvraag gedaan worden tot vegetatiewijziging in gebieden, andere dan heide en veen.

- Afdeling Ninove-Geraardsbergen vroeg de overheveling van enkele gemeenten. Afdeling Halle stond Groot-Lennik af (St.-Kwintens-Lennik, St.-Martens-Lennik en Gaasbeek). Afdeling Brussel gaf Roosdaal af. Afdeling Denderland ging niet akkoord Haaltert te laten overhevelen.

- Dank zij De Wielewaal Klein-Brabant kregen wij het beheer over 27 ha Scheldeschorren aan "De Notelaer" te Bornem-Hingene. Eigenaar is het Ministerie van Openbare Werken - Dienst der Zeeschelde. Op zaterdag 11 oktober was er een persconferentie.

- De Wielewaal kocht 1/3 ha als uitbreiding van "De Korhaan".

- Afdeling Schelde-Leie kreeg het beheer over twee nieuwe vrije reservaten op de Kanakendries te Zegelsem (2ha) en te Roborst (2ha).

- Dank zij afdeling 's Heerenbosch kochten wij stukken bij in de Vlassenbroekse Schorren, kadastraal gekend Dendermonde, 5de afdeling Baasrode, sectie A 260 - 02 D met een oppervlakte van 17 a 20 ca en sectie A 868 C met een oppervlakte van 15 a 77 ca.

- Het Wereldnatuurfonds beloofde ons subsidie voor volgende aankopen: Orchis: 100.000 F, Tikkebroeken 250.000 F, Langemeersen 250.000 F, Vlassenbroekse Schorren 80.000 F.

Er moeten natuurlijk op het reservaat bordjes geplaatst worden, waarop vermeld is dat het reser-

vaat gekocht werd met de steun van het W.W.F. Ook moet er een contract ondertekend worden i.v.m. teruggave bij eventuele verkoop.

- Het project "Heggen, stekelige Natuurrijkdom", ingezonden in het kader van het Europees Jaar van het Milieu, werd gesubsidieerd met 90.000 F.

- De verzekering burgerlijke aansprakelijkheid tegenover derden wordt vanaf 1988 uitgebreid tot het hele gezin van een lid. Bijleden vallen dus weg. Het lidmaatschapsgeld wordt 500 F.

- Giften vanuit de afdelingen aan de centrale worden enkel teruggestort (voor 90%) bij de aankoop van reservaten, of op voorlegging van facturen van aankopen.

- Het proces tegen de ruilverkaveling Meerdonk, ingeleid door De Wielewaal, resulteerde uiteindelijk in ons voordeel. Het Hof van Beroep te Gent beval de stopzetting van de werken en ontkrachtte de vordering tot schadevergoeding door de aannemer.

- Buitenlandse reizen 1988:

3 t.e.m. 17 april: Cyprus

12 t.e.m. 19 mei: Mallorca

- Aan de Oostkust bestaan nog enkele boomkikkerpopulaties. Daar de poelen door het vee vertrapeld worden, wil Hyla ze gedeeltelijk afspannen.

- D.Van Daele belegde 2 provinciale vergaderingen in West-Vlaanderen, nl. op 13 juni en op 5 september. Bijzonderste punten: evaluatie van de activiteiten, de Birdwatch Europe, propaganda, de nieuwe tentoonstelling, planning 1988, 35 jaar afdeling Brugge.

H.Franckx

REIZEN

Wegens het onverwacht succes wordt een tweede reis naar Cyprus georganiseerd.

De geplande reis naar Mallorca wordt verschoven naar latere datum.

Van Aalscholver tot zeis – nieuws uit onze reservaten

De Scheldeschorre aan de Notelaer te Hingene

Op zaterdag, 10 oktober jl. hield afdeling Klein-Brabant om 11 u. in het onthaalcentrum "De Notelaer" een persconferentie naar aanleiding van het in beheer nemen door De Wielewaal van het nieuwe natuurreservaat "De Scheldeschorre" te Hingene.

Het volledig afdelingsbestuur was aanwezig en begroette de talrijke vertegenwoordigers van de pers.

Voorzitter Karel Daelemans drukte het genoegen van de afdeling uit nu zij het reservaat mogen beheren. Hij gaf een overzicht van de avifauna en flora en van de uit te voeren beheerswerken. De algemene voorzitter dankte het afdelingsbestuur voor hun inzet voor de natuur en voor De Wielewaal, de directie van de Dienst van de Zeeschelde voor het vertrouwen in De Wielewaal en de leden van de pers voor hun aanwezigheid. Schepen De Rijcke van Bornem loofde de werking van Wielewaal Klein-Brabant en beklemtoonde de goede samenwerking met de gemeente en het bestuur van "De Notelaer".

Tijdens de stijlvolle receptie, verzorgd door de echtgenotes van de bestuursleden, reikte afdelingssecretaris en conservator Hendrik D'Hertefelt de fraaie persmappen uit.

Het was weerom een hoogdag voor de vereniging.

H.Franckx

Reservaauitbreidingen in het Turnhoutse

Op vrijdag 13 november werd bij notaris Y.Lesseliers het contract ondertekend voor de aankoop van het perceel bos grenzend aan ons reservaat "De Korhaan" te Arendonk. Zie hierover ook het bericht in deze rubriek in het septembernummer van vorig jaar. Het is kadastraal bekend onder wijk D, nr. 46 h2 en heeft een oppervlakte van 33a 42ca. De aanvraag tot kapping van het bos, met de bedoeling er terug een heuvelachtige heide te laten ontstaan, werd reeds gunstig beoordeeld door het Bestuur voor Monumenten en

Landschappen. We hopen ook weldra de toelating van het Gemeentebestuur van Arendonk te ontvangen zodat de werken deze winter nog kunnen uitgevoerd worden.

Diezelfde dag werd ook de aankoop afgesloten voor een kleine uitbreiding van het "Mevrouw Van de Velderreservaat" te Turnhout. We kochten er een aanpalend bosje met een oppervlakte van 2a 95ca (kadastrergegevens: wijk C, perceel nr.1663 a). Over het huren van andere aangrenzende percelen wordt momenteel onderhandeld.

G.Luyts

Nieuw vrij reservaat: De Favorietjes te Laakdal

Dank zij de bemiddeling van Achilles Cools kreeg De Wielewaal een nieuw interessant gebied in beheer.

Eigenaars zijn Notaris Moortgat van Geel en kinderen.

Het 6 ha 82 a 96 ca groot gebied is kadastraal gekend als gelegen te Laakdal, Vaerendonck sectie B nrs: 67, 74, 75, 85, 86, 87, 88, 91 en 92.

Het reservaat bestaat uit hooiland en canada-aanplantingen met o.a. volgende broedvogels: Bos-, Rans- en Steenuil, Kleine Bonte Specht, Sprinkhaanrietzanger, Grasmus, Zwartkop en Nachtegaal. Als interessante planten kunnen we o.a. al een prachtige populatie van Breedbladige Orchissen melden en verder Klokjesgentiaan, Grote Egelskop en verschillende zeggesoorten.

In een van de volgende nummers zal een wat uitgebreidere beschrijving van dit nieuwe reservaat opgenomen worden.

Conservator is Herman Berghmans, Eindhoutseweg 25, 3988 Veerle.

H.Franckx

Goed om te weten

Het Plantenkursusboek: determineren – inventariseren. Ph.J.Zeinstra

Met behulp van dit werkboek kan een complete plantencursus worden verzorgd. Het programma biedt een opbouw van eenvoudige grondbeginnen naar meer ingewikkelde zaken. Enige voorkennis van de deelnemers is niet beslist noodzakelijk. Bovenbedoelde cursus is geschikt voor eenieder die met de opgedane kennis activiteiten wil ondernemen. Tot op dit moment is de cursus in Nederland telkens druk bezocht, onder andere door onderwijsgeven, ambtenaren van natuurbeherende instanties (SBB) en ook door mensen die geregeld excursies leiden of die zich willen bezighouden met inventarisatiewerkzaamheden. Inmiddels is een groot aantal van hen actief in diverse werkgroepen.

Het werkboek bestaat uit 15 hoofdstukken. Ze kunnen alle in één cursusreeks worden ondergebracht, maar evenzeer kan men een keuze maken. De onderwerpen zijn:

- bloembouw: het inventariseren met streeplijsten
- een tiental plantenfamilies zoals de kruisbloemen-, ranonkel- en rozenfamilie, maar later ook de grassen en cypergrassenfamilie
- de heide, als voorbeeld van hoe een biotoop kan worden behandeld
- een inleiding tot de vegetatiekunde
- waterplanten
- vaatcryptogamen, dus wolfsklauwen, paardestaarten en varens
- integraal aan de orde komen onderwerpen als bloeiwijze, vruchtvorm, bladstand, plantengeografische districten enz.

Kenmerkend voor nagenoeg alle hoofdstukken is de zelfwerkzaamheid van de deelnemers. Steeds staat het werken met plantenmateriaal en het leren hanteren van een flora centraal.

Het boek vangt aan met een "overzicht van de cursus", gevolgd door een "overzicht van een hoofdstuk", beide gecombineerd met een aantal tips. Het bestaat uit een 80 pagina's drukwerk op A4-formaat, verlucht met de nodige illustraties.

Het cursusboek kan worden verkregen door storting van fl 14,75 op banknummer 37.19.88.179 ten name van Ph.J. Zeinstra, onder vermelding van "Plantenkursusboek". Bij 20 exemplaren of meer is het bedrag fl 11,75 per stuk. Het gironummer van de bank is 874275.

In overleg met UNICEF is besloten de baten aan deze instelling ter beschikking te stellen.

1,2 miljoen F voor jongerenprojecten inzake natuurbeheer of landschapszorg

Ook in 1988 wil de Stichting Leefmilieu vzw, werkend onder de auspiciën van de Kredietbank, jongeren steunen die zich vrijwillig inzetten voor het natuurbeheer en de landschapszorg in het Vlaamse land.

Een bedrag van 1,2 miljoen F zal, na beoordeling door een onafhankelijke jury, worden verdeeld over de geselecteerde projecten.

Deze projecten moeten de natuur en het landschap ten goede komen: zuivere natuurbeheersprojecten, zoals werkkampen en -week-ends in waardevolle heide-, hooiland-, rietland- en laagveengebieden, of beschermingsprojecten voor bedreigde soorten zoals amfibieën, vleermuizen ... Maar ook landschapsopbouwende en -verfraaiende projecten, zoals werkzaamheden in/aan hagen, houtkanten, (knot)bomenrijen, bermen, dijken, holle wegen, hoogstamboomgaarden, oude spoorwegbeddingen, beken, sloten ... of erfbeplantingen. Voor werk in de natuur zijn er altijd handen tekort.

Alle jongerengroepen in Vlaanderen (leeftijd tussen 15 en 25 jaar), zoals jeugdverenigingen, jeugdraden, jeugdclubs, scholen of schoolklassen, jeugdleden van natuur- en milieuverenigingen of andere organisaties ... kunnen een project indienen bij de Stichting Leefmilieu vzw, p/a Kredietbank, Kipdorp 11, 2000 Antwerpen, en dit vóór 1 maart 1988.

Het dossier – in getypte vorm – moet o.m. bevatten: titel van het project, naam en adres van de initiatiefnemende groep, een duidelijke omschrijving en motivering van het project, plaats en datum (data) waar(op) het project wordt gerealiseerd, naam en adres van de projectleider, naam en adres van de personen die het project deskundig zullen begeleiden, een toelating dat het project mag worden uitgevoerd, een gedetailleerde kostenraming.

De inzenders worden verondersteld kennis te hebben genomen van het reglement van de "Jeugdactie Natuurbeheer en Landschapszorg 1988". Dat vindt men, samen met nog heel wat meer nuttige informatie over de Jeugdactie, in een kleurrijke folder, die vanaf begin december 1988 ter beschikking ligt in alle Kredietbank-kantoren of kan worden aangevraagd bij de Stichting Leefmilieu vzw, p/a Kredietbank, Kipdorp 11, 2000 Antwerpen (tel. 03/231 64 48).

BVNF nodigt uit

Naar aanleiding van een gala-projectie nodigt de BVNF alle natuur- en fotoliefhebbers uit op zaterdag 19 maart 1988.

Deze gala-projectie gaat door in de feestzaal van de Stedelijke Middenschool, Quellinstraat 31, Antwerpen.

Op het programma staan een tiental korte dia-reeksen handelend over diverse onderwerpen zoals paddestoelen, de bijenwereld, het Europees bergland enz. Een eindreeks met een selectie uit het natuurfotografisch werk van BVNF-leden uit heel Vlaanderen sluit de avond af.

Voor en na de vertoningen kunnen de aanwezigen de info- en boekenstand bezoeken. De toegangsprijs bedraagt 100 F. De vertoning begint om 20 u.

Voor verdere inlichtingen kan men terecht op het secretariaat BVNF, Dhr. B.Jorens, Berkensweg 3, 2080 Kapellen. Tel. 03/664 27 12.

Oproep tot medewerking aan de landvogeltelling in Vlaanderen en Brussel.

Het project van de Landvogeltellingen is gestart in 1983 en is gebaseerd op een punttellingsmethode. Deze methode blijkt een efficiënt middel te zijn om jaarlijkse aantalschommelingen in vogel-populaties te volgen. Voor vogelbescherming kan dit een belangrijke rol spelen daar het tellingsproject vroeg zelfs kleine afnamen kan vaststellen.

Het programma steunt echter op vrijwillige medewerking van voornamelijk leden van De Wielewaal. Het is daarom dat wij een oproep richten tot alle leden om hun medewerking aan dit project te verlenen door op de gestandaardiseerde manier vogels te tellen.

Waar kan je tellen ?

Dat kies je zelf, en we raden aan van te tellen in die gebieden waar je tot nu toe reeds vogels observeerde. Dat kan in natuurgebieden zijn, maar ook erbuiten (bvb. in woongebieden, landbouwgebieden, industriële zones enz.).

Hoe kan je vogels tellen ?

Het tellen voor dit project moet gebeuren vanuit vijf punten, minstens 200 m (200 grote passen) uit elkaar en minstens 100 m van de rand van het gebied gelegen. Vanuit elk punt tel je gedurende precies vijf minuten (uurwerk met secondenaanduiding gebruiken) elke vogel die je ziet en/of hoort binnen een afstand van 100 m. De tellingen op de vijf punten moeten op een zelfde voormiddag gebeuren. Een volledige telling bestaat dus uit vijf gedeelten van vijf minuten.

Wanneer kan je vogels tellen ?

Uur van de dag: je kan best tussen 30 min. en 3 uur na zonsopgang tellen.

Tijd van het jaar: hoewel we vooral de nadruk wil-

len leggen op het broedseizoen, kan je gedurende het volledige jaar tellen, om veranderingen in de loop van het jaar na te gaan.

Weersomstandigheden: je telling is alleen bruikbaar als ze is uitgevoerd bij mooi weer, dus op dagen zonder wind, motregen, mist of sneeuw.

Hoe vaak kan je tellen ?

Ook dit bepaal je weer zelf. Het welslagen van dit langetermijnproject wordt bepaald door de jaarlijkse herhaling van de tellingen, liefst op gelijke data. Indien je echter regelmatig op excursie gaat is een aantal van 10 tellingen op één lente echt haalbaar, omdat een telling maximaal één uur tijd in beslag moet nemen (wandeltijd inbegrepen).

Informatie en telformulieren.

Voor meer informatie en telformulieren kan je terecht bij Dr.G.Bilcke (schriftelijk) en E.Matthysen, Groep Dierenecologie - Departement Biologie (UIA), Universiteitsplein 1c, 2610 Wilrijk.

Abonnement Upupa 1988

Upupa is het tijdschrift van de nationale vogelwerkgroep van de jeugdbond voor Natuurstudie en Milieubescherming (JNM). Naast een aantal ornithologische bijdragen van zeer uiteenlopende aard, bevat Upupa ook een heleboel informatie i.v.m. de projecten waaraan de vogelwerkgroep haar medewerking verleent. Eén van die projecten is het jaarlijks terugkerend fenologie-onderzoek, waarvan de resultaten gepubliceerd worden in een extra-dik nummer van Upupa. Een volledige jaargang bevat ± 130 bladzijden leesvoer, verdeeld over vijf nummers.

Een jaarabonnement op Upupa (1988) kost 100 F voor JNM-leden en 150 F voor niet-leden, te storten op rekening nummer 406-4016141-60 van Jan Loos, Meergorenbaan 19, 2400 Mol. Geïnteresseerden kunnen eventueel eerst een gratis proefnummer aanvragen op hetzelfde adres. Artikels voor Upupa kan U kwijt bij Jan Loos of bij Chris Coeckelbergh, Van Herbruggenstraat 7, 2680 Bornem. Tot slot willen wij erop wijzen dat het verslag van de voorjaarsfenologie 1986 en de volledige jaargang 1987 (incl. fenologieverslag) nog steeds verkrijgbaar zijn aan respectievelijk 50 en 125 F, zelfde rekeningnummer.

Informatiebrochure Bermbeheer

Onlangs werd door de dienst Natuurbehoud van de Vlaamse Gemeenschap een informatiebrochure uitgegeven, getiteld *Natuurvriendelijk Bermbeheer in Vlaanderen*. Deze brochure bevat het besluit van de Vlaamse Executieve van 27 juni 1984 houdende maatregelen inzake natuurbehoud door publiekrechtelijke personen, en informatie over het opstellen van een bermbeheersplan.

Deze brochure verscheen in de reeks "Het Leefmilieu in Vlaanderen" en kan gratis worden bekomen na aanvraag bij voormelde dienst (Belliardstraat 12, 1040 Brussel, tel.: 02/513 99 20).

EUROPEES JAAR VAN HET LEEFMILIEU

Uitreiking van de Prijzen voor het Natuur- en Cultuurpatrimonium 1987 door de "Conservation Foundation", gepatroneerd door Ford Motor Company (Belgium) NV.

De Belgische jury voor de "Prijs van het Natuur- en Cultuurpatrimonium" heeft, onder voorzitterschap van de heer E. Kesteloot, op donderdag 3 november 11., de Belgische laureaten voor 1987 bekendgemaakt.

De prijs voor het Natuurpatrimonium (150.000 F) gaat naar Dhr. R. Willockx uit Hombeek voor het herstel van veedrinkpoelen in West-Vlaanderen en de Voer.

De nationale laureaat van elk deelnemend land zal zijn project verdedigen voor een Europese jury, die in februari in Madrid zal bijeenkomen en die de Europese laureaat voor de "Prijs voor het Natuur- en Cultuurpatrimonium 1987" zal uitroepen. Met de Europese finale wordt het Europees Jaar van het Leefmilieu afgesloten.

De prijs voor het Natuurpatrimonium werd door de leden van de jury toegekend aan de Amfibieën- en Reptielenwerkgroep HYL A van De Wielewaal voor de inventarisatie van veedrinkpoelen in het Vlaamse Gewest.

Tot voor enkele tientallen jaren werden veedrinkpoelen aangelegd om steeds over drinkwater voor het vee te kunnen beschikken. Door de veranderde landbouwmethodes en de algemene vervuiling van beken en grachten werden de veedrinkpoelen ware toevluchtsoorden voor verscheidene fauna-elementen zoals waterslakken, insecten en amfibieën.

Vandaag de dag worden voornoemde poelen niet meer onderhouden (er is immers water in overvloed) zodat ze verlanden, gedempt worden of vervangen door drinkbakken en zelfdrinkers.

Het gevolg daarvan is dat de amfibieënpopulaties die er huizen met uitroeiing bedreigd worden.

De doelstellingen van HYL A zijn dus vooral gericht op sensibilisatie, advies en informatie, inventarisatie als basis voor specifiek gerichte natuurbescherming, het stimuleren van ecologisch onderzoek en de daadwerkelijke bescherming van amfibieën en reptielen.

Het project werd uitgewerkt voor 2 type-gebieden, nl. West-Vlaanderen en de Voer omdat juist die gebieden gekenmerkt worden door de aanwezigheid van zeldzame soorten (de Boomkikker in West-Vlaanderen en de Vroedmeesterpad, de Vuursalamander en de Geelbuikvuurpad in de Voer) die met verdwijnen bedreigd worden. Bovendien is men in aangrenzende Nederlandse terreinen reeds volop bezig met de uitvoering van zulk "poelenplan".

Wat de uitvoeringsfase van het project betreft, wordt voor elke poel een afzonderlijk beheersplan opgesteld.

Er wordt contact genomen met de eigenaars die een mondelinge of schriftelijke overeenkomst kunnen afsluiten om mee te werken aan het behoud van de poelen. Bovendien kan HYL A eveneens rekenen op de hulp van jeugd- en natuurverenigingen.

De poelen die in goede staat verkeren worden gedeeltelijk omrasterd en blijven als dusdanig hun functie als drinkpoel behouden. De oever- en watervegetatie zal ervoor zorgen dat de voortplanting van amfibieën hersteld wordt. Verlande poelen daarentegen worden in het najaar gezuiverd.

De raad van bestuur van De Wielewaal wenst Rudy Willockx en de werkgroep HYL A oprecht geluk voor deze bekroning. De raad is ervan overtuigd dat het geld zeker en vast goed zal besteed worden.

Hierbij wensen wij op te merken dat de twee andere projecten, door De Wielewaal ingediend ter gelegenheid van het Europees Jaar van het Milieu en goedgekeurd door de Stuurgroep van de Vlaamse Gemeenschap, eveneens werden opgesteld door Rudy Willockx. Het eerste project "Veedrinkpoelen, meer dan drinken alleen", eveneens ingediend door de werkgroep HYL A, werd betoelaagd met 177.000 F, het tweede, "Heggen, stekelige natuurrijkdom", ingediend door de werkgroep Botanie, werd bekroond met 90.000 F.

Dit alles bewijst wat een enorme kracht Rudy Willockx voor De Wielewaal betekent. Wij danken hem voor zijn onverminderde inzet voor onze vereniging en hopen dat wij ook in de toekomst nog vaak op hem beroep zullen mogen doen.

H. Franckx

Boekbespreking

"Van burenlust tot milieuhinder – Het stedelijk leefmilieu, 1500–1800": een nieuwe monografie van de Stichting Leefmilieu (Kredietbank).

In de monografieënreeks "Leefmilieu Nu" van de Stichting Leefmilieu vzw, werkend onder de auspiciën van de Kredietbank, verscheen als nr. 28 "Van burenlust tot milieuhinder, 1500–1800", van de hand van Drs. Peter Poulussen (Assistent Geschiedenis – UFSAL Brussel).

Dat het stedelijk leefmilieu van vóór de Industriële Revolutie al evenmin 'zuiver' was, konden we wel vermoeden. In deze monografie wordt dit vermoeden met overvloedig bewijs- en bronnenmateriaal – waarbij vooral het 17de en 18de eeuwse Antwerpen, en ook vergelijkbare steden in de Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden, onder de loep worden genomen – grondig onderbouwd. Luchtverontreiniging, geluidshinder, watervervuiling, afvalproblemen, burenlust, hinderlijke bedrijven ... het bestond al allemaal, zij het totaal verschillend naar omvang, aard en intensiteit dan vandaag.

Maar ook inzake (overheids)beleid en beleidsuitvoering kan men parallellen trekken tussen vroeger en nu. Meldingsplicht, waterzuiveringsprogramma's, vestigingsgeboden ..., het ingrijpen na klachten, het opleggen van sancties, controle door ambtenaren ... : men kende het al in de 17de–18de eeuw !

Aan de lezer hieruit de passende conclusies te trekken. We mogen ons niet laten verleiden tot uitspraken als "niets nieuws onder de zon", aangezien de milieuproblemen, vooral in omvang en

aard, inmiddels erg zijn toegenomen. En toch lijkt ons huidig beleidsinstrumentarium om die problemen te lijf te gaan nauwelijks veranderd ...

Een boeiend boek, met pittige anecdotes, raakgekozen citaten en illustraties én een scherpe analyse.

Praktische gegevens:

P. Poulussen, "Van burenlust tot milieuhinder – Het stedelijk leefmilieu, 1500–1800", 28ste monografie in de reeks "Leefmilieu Nu" van de Stichting Leefmilieu vzw, DNB/Uitgeverij Pelckmans, Kapellen, 1987.

ISBN 90 289 1290 8

Paperback 22 x 12,5 cm. Omvang: 208 blz. 14 afbeeldingen, 4 kaarten en 10 tabellen. Prijs 560 F, in/via de erkende boekhandelszaken.

Oproep tot medewerking

Eén van de grote oorzaken van de catastrofale achteruitgang van de Kerkuil in Vlaanderen is het verkeer dat sinds meer dan 10 jaar een grote tol van de uilenpopulaties eist.

Daarom wordt iedereen verzocht om Kerkuilen, die slachtoffer werden van één of andere aanrijding, niet achteloos te laten liggen, maar nader te onderzoeken.

Wat interesseert ons ? De soort, ouderdom en geslacht, plaats en datum, en de vermoedelijke aanrijder (trein, auto). Indien de vogel geringd was, mogen ook de ringgegevens aan ons doorgespeeld worden.

Alle gegevens vanaf juli 1987 zijn welkom. Hartelijk dank.

Nationaal Kerkuilenonderzoek
Lindenhoeekje 3
1970 Wezembeek-Oppem
tel. 02/731 10 77

Reservatenfonds Netevallei, nr. 853-0146127-77

Vleminckx E., Houtvenne	350 F
Varia	1790 F
Meeus-Cannaerts R., Booischot	3360 F
Verkoop oud papier	1542 F
JNM-kamp, Hallaar	3000 F
Biertent braderij Heist o/d Berg	32343 F
Barbecue	9100 F
Van Tricht D., Heist o/d Berg	500 F
De Keuster E., Heist o/d Berg	300 F
Milieubeurs Hulshout, actie m ²	2200 F
Verkoop 8 ton kroonkurken	16000 F

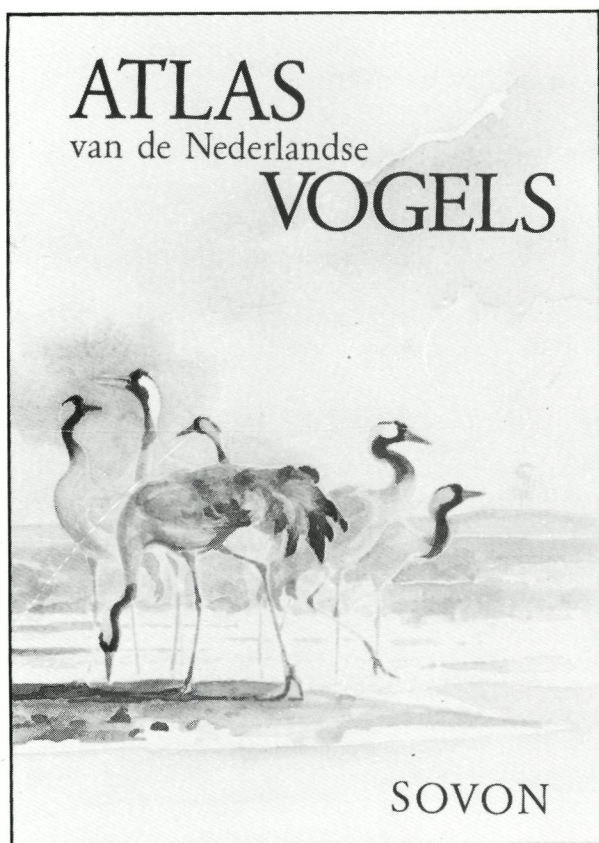
Totaal 70485 F

Nieuwe uitgaven, allen verkrijgbaar in onze boekhandel.

- Rutschke E., 1987. *Die Wildgänse Europas. Biologie-Ökologie-Verhalten*. Wiesbaden, Aula Verlag. 255 blz 825 F
- Croxall J.P., 1987. *Seabirds, feeding ecology and role in marine ecosystems*. Cambridge, Cambridge University Press. 408 blz 2252 F
- O'Connor R.J., M.Schrubb, 1986. *Farming and birds*. Cambridge, Cambridge University Press. 290 blz 1272 F
- Sandhall A., K.Ander. 1980. *Sprinkhanen, krekels en andere rechtvleugeligen*. Gids met 108 kleurenfoto's. Elmar BV., 193 blz 320 F
- Wright P., P.G.Caryl, D.M.Vowles, 1975. *Neural and endocrine aspects of behaviour in birds*. Amsterdam, Elsevier Scientific Publication Company. 408 blz 360 F
- Schreiber R.L., A.W.Diamond e.a., 1987. *Ruimte voor vogels*. Weert, Uitgeverij M & P. 384 blz 1495 F
- Sterk A.A. e.a., 1987. *Paardebloemen, planten zonder vader. Variatie, evolutie en toepassingen van het geslacht Paardebloem (Taraxacum)*. Hoogwoud, KNNV 1220 F
- Dallmann M., 1987. *Der Zaunkönig*. Die Neue Brehm Bücherei nr 577. A.Ziensen Verlag, 95 blz 220 F
- Klafs G., J.Stübs, 1987. *Avifauna der D.D.R., Band I, Die Vogelwelt Mecklenburgs*. Wiesbaden. Aula-Verlag. 426 blz 1374 F
- Rutschke E., 1987. *Avifauna der D.D.R., Band II, Die Vogelwelt Brandenburgs*. Wiesbaden. Aula-Verlag. 371 blz 1374 F
- Furness R.W., 1987. *The Skua's*. Calton, T & AD Poyser. 363 blz 1352 F
- Willems J.H., 1987. *Ons Krijtland Zuid-Limburg VI, Kalkgrasland in Zuid-Limburg*. Wet.Meded. nr. 184. Hoogwoud, KNNV 42 blz 240 F
- Swennen C., 1987. *De Nederlandse Zeenaaktslakken (Gastropoda, opisthobranchia)* Wet.Meded. nr. 183. Hoogwoud, KNNV 52 blz 240 F
- Ferguson J.L., 1987. *Tirions Vogelgids*. Baarn, Tirion. 353 blz 960 F Vertaling van het oorspronkelijk Engelstalig boek "The Shell guide to the birds of Britain and Ireland" met aanpassingen voor het vasteland.
- SOVON, 1987. *Atlas van de Nederlandse Vogels*. Arnhem, Sovon. 595 blz 1350 F
- Hill M., G.Langsbury. 1987. *A field guide to photographing birds in Britain and Western Europe*. London, Collins. 256 blz
- Bellmann H., 1987. *Libellen, beobachten, bestimmen*. Melsungen, Neumann-Neudamm. 272 blz 960 F
- De Freina J.J., Th.J. Witt, 1987. *Die Bombyces und Sphinges der Westpalearktis*. Ein umfassendes, reich illustriertes Bestimmungsbuch Europäischer und Nordwest-Afrikanischer Nachtfalter. München, Forschung und Wissenschaft Verlag GMBH. Deel I van een tweedelig werk. 710 blz, ± 9900 F
- Madge S., H.Burn, 1987. *Wildfowl. An identification guide to the ducks, geese and swans of the world*. Kent, Christopher Helm. 352 blz, 1320 F

Nieuw in onze boekhandel verkrijgbare determinatietabellen van de jeugdbondsuitgeverij.

- De Wijs, 1986. *Zeevogelpotentabel*. 80 F
- Beukeboom, 1986. *De sprinkhanen van Nederland en België*. 170 F
- Nieser, 1982. *Water- en oppervlaktewantsentabel*. 215 F
- Aarnink, 1986. *Zoetwaterslakkentabel*. 65 F
- Hensen, 1985. *De plooiwielwespen*. 136 F
- Zeegers, 1986. *De wespvlinders van Nederland en België*. 105 F

Vijf jaar onderzoek en de medewerking van duizenden vrijwilligers heeft een uniek boek opgeleverd: de Atlas van de Nederlandse Vogels. Onder de hoede van SOVON zijn elke maand alle vogels geïnventariseerd die in Nederland voorkwamen, zowel broedvogels als overwinterende als overtrekkende vogels. Een dergelijk grootschalig onderzoek is verder nog nergens ter wereld opgezet of uitgevoerd. Het grootste deel van het boek bestaat uit informatie over ruim 300 vogelsoorten. Steeds is op 12 kaartjes de verspreiding van de vogelsoort van maand tot maand te volgen. De begeleidende tekst gaat in op deze verspreiding en op veranderingen in aantallen.

ATLAS VAN DE NEDERLANDSE VOGELS

Diverse medewerkers.
1987. S.O.V.O.N.

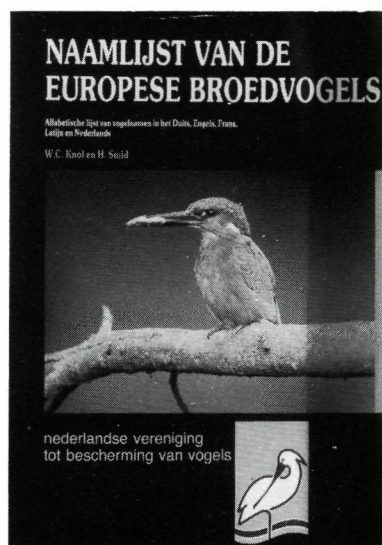
600 blz
1350 BF

NAAMLIJST VAN DE EUROPESE BROEDVOGELS

Knol W.C., H.Smid
1987. N.V.B.V.

54 blz
300 BF

Dit overzichtelijk boekje bevat een lijst van vogelnamen in het Duits, Engels, Frans, Latijn en Nederlands. Men kan op alfabetische wijze vanuit het Nederlands, de Duitse, Engelse, Franse en wetenschappelijke vogelnamen opzoeken en vice-versa.

WILDFOWL

An identification guide to the ducks, geese and swans of the world.

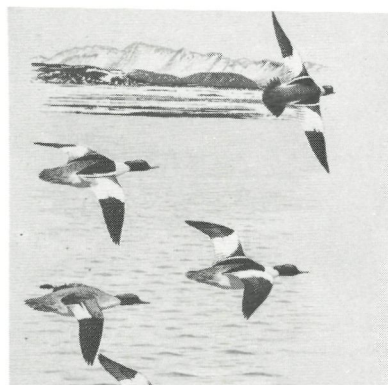
Madge S., H. Burn, 1987

Christopher Helm

ISBN 0-7470-2201-1

352 blz

1320 F

Met meer dan 700 vogels volledig in kleur afgebeeld, 155 verspreidingskaarten en vele pentekeningen belooft dit werk een klassieker te worden voor de wereldwijde determinatie van eenden, ganzen en zwanen.

LIBELLEN

Beobachten - Bestimmen

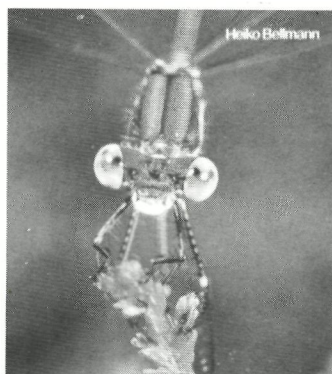
Bellmann H. 1987

Neumann - Neudamm

ISBN 3-7888-0522-6

272 blz

960 F

Alle Midden-Europese libellensoorten in kleur (meestal beide geslachten). Met determinatiesleutel, zowel voor volwassen dieren, voor larven, als voor de lege huid die bij het uitkomen achterblijft.

TRACKS AND SIGNS OF THE BIRDS OF BRITAIN AND EUROPE.

An identification guide

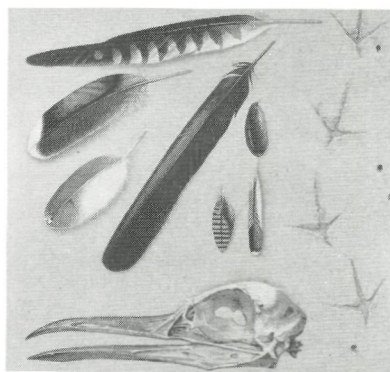
Brown R., J. Ferguson, M. Lawrence, D. Lees

Christopher Helm

ISBN 0-7470-0201-0

232 blz

1190 F

Een uniek boek over de sporen en resten van vogels. Meer dan 1000 afbeeldingen, waarvan vele in kleur, van sporen, braakballen, veren, schedels, poten en uitwerpselen verruimen de blik op het vogelleven en vergemakkelijken de determinatie.

A FIELD GUIDE TO PHOTOGRAPHING BIRDS IN BRITAIN AND WESTERN EUROPE

How to take better pictures. Over 200 locations described

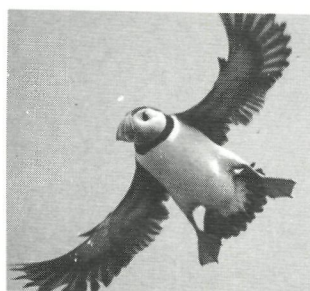
Hill M., G. Langsbury

Collins

ISBN 0 00 219821 5

251 blz

869 F

Materiaal en techniek bij de vogelfotografie. Het tweede deel "Where to go" behandelt de fototechnieken voor specifieke habitats zoals bergland, kust, moeras, telkens met een regionale lijst met vogelgebieden van Noorwegen tot de Middellandse Zee. Een interessante gids voor de vogelliefhebber met of zonder camera.

Wij ontvangen wisselnummers van *Ardea*, *Limosa*, *Vogeljaar*, *Dutch Birding*, *Aves*, *Gerfaut-Giervalk*, *Nos Oiseaux*, *Mens en Vogel*, *l'Homme et l'Oiseau*, *Falke*, *Regulus*, *Ornithologische Mitteilungen*, *Vogelwarte*, *Ornithologische Beobachter*, *Milu*, *Egretta*, *Heron*, *Ciconia*, *Tijdingen van de Vrienden van Heverlee-bos en Meerdaalwoud*, *Natuurreservaten*, *Wetenschappelijke Mededelingen KNNV*, *Parcs Nationaux*, *Hautes Fagnes*, *Natuurhistorisch Maandblad*, *Natura*, *Natuurbehoud*, *Mededelingenblad Koninklijke Vereniging voor Natuur- en Stedeschoon*, *Euglena*, *Carnivora*, *Journal für Ornithologie*.

WIELEWAAL

Jaargang 54 – januari 1988

Brief van de voorzitter	1
H. FRANCKX. De Donaudelta in Roemenië, van 23-30 mei en van 6-13 juni 1987	3
R. DE FRAINE. Een broedgeval van de Bruine Kiekendief in Zichem (Brabantse Demervallei)	11
D. COLIN. Poseleinhoenen te Lier	13
E.DUPAE, F.JANSSENS. Kortessem: bekommerd om haar herpetofauna	15
J. VAN GOMPEL. Zeezoogdieren aan de Belgische kust in 1985 en 1986	23
R. DE FRAINE, H. FRANCKX. Voor u gesprokkeld	29
Wel en wee in onze afdelingen	30
S. TYS Uit het wetstraatje	31
Verenigingsberichten	33
Van Aalscholver tot zeis – nieuws uit onze reservaten	38
Goed om te weten	39
Boekbespreking	42

Titelblad: Sneeuwgorz – Foto: G.Mornie